

BUITEN

10^E JAARGANG N^O. 28.

ZATERDAG 8 JULI 1916.

Foto C. Steenbergh.

MEDEMBLIK DE OUDSTE.
OUDE GEVELS AAN DE OOSTERHAVEN TE MEDEMBLIK.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

HET „JOHN GRIER HOME”. UIT HET ENGELSCHE, DOOR JEAN WEBSTER (4)	BLZ. 326
BIJNAMEN. DOOR G.	„ 327
MEDEMBLIK DE OUDSTE, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLU- STREERD	BLZ. 325, 328—332
ZONDERLINGE POSTKANTOREN, DOOR G.	BLZ. 330
UIT HAAGSCHE REGIONEN, (XI), DOOR HAGANUS	„ 331
ZEER KORTE OORLOGSVERHALEN, DOOR G.	„ 332
EEN SPRINKHAANLARVE OP DE JACHT, DOOR B., GEÏLL.	„ 333
VAN MAERLANTS GRAF TE DAMME, DOOR A. HANS, GEÏLL.	„ 334
DE GEOTRUPEN (MESTKEVER), DOOR J. H. FABRE, (VERT. DOOR J. H. PRINSEN GEERLIGS), GEÏLLUSTREERD. BLZ. 334—336	
HET KERKSCHIP TE WIJK AAN ZEE, DOOR G. C. E. CRONE, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 336
DE VÓORLOOPER VAN HET STRIJKIJZER, DOOR F. W. DRIJVER	„ 336

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beteeftdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke Nummers kosten 8 dagen na de verschijning 15 cts., daarna wordt de prijs 25 cts.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

HET „JOHN GRIER HOME”

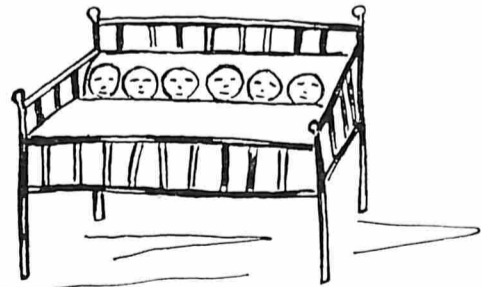
DOOR JEAN WEBSTER.

(4) (Geautoriseerde vertaling van „Dear Enemy”).

John Grier Home.
Zaterdag.

LIEVE Judy,
Dr. Robin MacRae en ik vochten gisteren weer over het een of ander bagatel (ik had gelijk) en sedert dien tijd heb ik onzen dokter een speciaal lievelingsnaam geschonken. „Goeden morgen, waarde Vijand”, luidde vandaag mijn ochtendgreet, die hem ten zeerste ontstelde. Hij beweerde, dat hij niet als een vijand beschouwd wil worden en hij is ook niet in het minst strijdustig — zoo lang als ik liefelijk mij naar zijn wenschen richt!

Wij hebben twee nieuwe kinderen, Isidor Gutschneider en Max Yog, die ons door de Baptist Ladies' Aid Society op ons dak zijn gestuurd. Waar op aarde zouden die kinderen zoo'n godsdienst opgepikt hebben? Ik wou ze eerst niet nemen, maar die arme dames waren zeer welbespraakt en ze betalen de vorstelijke som van \$ 4.50 per kind, dus hebben we er nu 113. Het is dus overvol, zooals je wel begrijpt! Ik heb een half dozijn babies weg te geven.

Vindt jij nu eens een paar lieve families voor mij, die ze willen aannemen!

Je weet, dat het heel lastig is om niet precies te weten hoe groot je familie is, maar de mijne schijnt van dag tot dag te varieeren, evenals de koers van de markt.

Ik zou het wel graag op pari willen houden. Wanneer een vrouw meer dan honderd kinderen heeft, kan ze niet allen die zorg en toewijding geven, waarop ze aanspraak hebben.

Maandag.

Deze brief heeft twee dagen op mijn lessenaar gelegen zonder dat ik den tijd kon vinden om er een postzegel op te plakken, maar nu heb ik een heelen vrijen avond en zal ik er nog een paar zijddes aan toevoegen voordat ik hem de zonnige reis naar Florida laat maken.

Ik begin zoo langzamerhand enig verschil in de gezichten van mijn kinderen op te merken. Eerst scheen het, of ik ze nooit uit elkaar zou kunnen houden, ze leken zoo allerverschrikkelijkst naar één model geknipt met dat afschuwelijk uniform aan. Schrijf nu alsjeblieft niet dadelijk terug, dat je alle kinderen in nieuwe kleeren gestoken wilt hebben. Ik weet, dat je dat wilt, je hebt het me minstens al vijf keer gezegd. Over een maand ongeveer zal ik zoover zijn, om ook dit vraagstuk te overdenken, maar tot dien tijd zijn er belangrijker zaken, die geregeld moeten worden, dan de buitenkantjes van mijn kinders!

Ik kan er niet langer in dubio over zijn — zoo'n heele menigte weesjes spreken niet tot mijn hart, en ik ben bang, dat het veelbesproken en bezongen moederinstinct in mijn boezem geen plaatsje heeft gevonden. Neutraal bekeken, zijn kinderen kleine, vuile wezentjes, met neusjes, die steeds vragen gesnoten te worden. Hier en daar pik ik er een kleine rakker uit, die wel een glimp meer belangstelling opwekt, maar voor de rest is het een groote massa van witte gezichtjes en blauwgeruit katoen.

Toch nog met één uitzondering: Sadie Kate Kilcoyne maakte zich al van den eersten dag af aan uit de groote massa kenbaar en eigent zich het recht toe dit te mogen blijven doen. Ze is mijn speciaal boodschappenmeisje en zorgt ervoor, dat het mij geen dag aan een vermakelijke scène ontbreekt. Geen kattenkwaad is er in de laatste acht jaar in het gesticht uitgevoerd, of het plan ontsproot aan het avontuurlijk, abnormaal ondeugend brein van deze jonge dame. Zij heeft, in mijn oogen althans, een zeer merkwaardige geschiedenis achter den rug, ofschoon ik wel begrijp, dat het in vondelingenkringen een zeer alledaagsche is. Elf jaar geleden werd zij op de stoep van een Thirty-ninth Street huis gevonden, slapende in een kartonnen doos, welke geëtiketteerd was „Altman & Co”.

„Sadie Kate Kilcoyne, vijf weken oud. Weest goed voor haar”, stond met drukletters op een van de zijanten te lezen.

De politieagent, die haar opnam, bracht haar naar Bellevue, waar de vondelingen, al naar gelang van hun aankomst, om de beurt Katholiek en Protestant worden gedoopt en ingeschreven met volstrekte onpartijdigheid, en onze Sadie Kate werd, ondanks haar naam en blauwe, Iersche oogen, tot Protestante gemaakt. Hier wordt ze nu met den dag al Ierscher en Ierscher, maar overeenkomstig haar doop, protesteert ze al luider en luider tegen elke kleinigheid in het leven.

Haar twee kleine, zwarte vlechtjes steken altijd in tegenovergestelde richting aan weerskanten van haar hoofd uit, haar klein apensnoetje straalt van ondeugendheid. Ze is handig en vlug als een heuschig apenkindje en je moet haar den heelen dag bezig houden. De aantekeningen van haar zouden bladzijden in het register beslaan! Het laatste verhaal luidt als volgt:

„Maggie Geer overgehaald een deurknop in haar mond te stoppen. Bestrafing: om 1 uur 's middags naar bed en droog brood voor avondeten.

Het schijnt, dat Maggie Geer begiftigd is met een mond van buitengewone elasticiteit en wel den deurknop in haar mond kon krijgen, maar die er niet meer uit kon halen. De dokter kwam erbij te pas en loste het probleem vernuftig met een beboterde laarzentrekker op. Sedert heeft hij het arme schaap de „beboterde Maggie” gedoopt.

Je kunt je voorstellen hoe zeer mijn brein erop bedacht is, elk vrij oogenblik van Sadie Kate's bestaan te benutten!

Er zijn wel honderdduizend dingen, die ik met onzen President zou willen bespreken. Ik vind het ook lang niet aardig van jou en hem, om mij met je Vondelingengesticht op te schepen en zelf voor je plezier naar het Zuiden te reizen. Het zou een goede straf voor je zijn als ik alles averechts verkeerd deed! Denk aan mij, arme, terwijl je in je eigen auto langs prachtige lanen tuft en bij dichterlijk maanlicht onder de palmenboomen wandelt, aan mij, die van een New-Yorksche Maartregenbui geniet en voor 113 babies zorg, waarvoor jullie feitelijk de lasten moesten dragen. . . . en weest dankbaar!

Ik blijf (voor een beperkten tijd)
S. McBride.

John Grier Home.

Waarde Vijand,

Ik zend u hierbij, onder separaat couvert, Sammy Speir, die niet bij uw morgenbezoek aanwezig was. Miss Snaith kwam als mosterd na den maaltijd met hem aan, toen u al lang weg was. Wilt u alsjeblieft zijn duim eens onderzoeken? Ik heb nog nooit geweten, wat fijs was, maar ik geloof zeker, dat wij daarvan hier een geval hebben.

Hoogachtend,
S. McBride.

John Grier Home.
6 Maart.

Lieve Judy,

Ik weet nog niet of de kinderen van mij gaan houden, ja of neen, maar een feit is het, dat ze van mijn hond houden. Tot op heden

is er nog geen levend wezen door de poort gegaan, dat zoo populair was als mijn Singapore. Elken middag mogen drie jongens, die zich dien dag absoluut onberispelijk gedragen hebben, hem borstelen en kammen, terwijl drie andere brave jongens hem zijn eten en drinken mogen geven. Maar elken Zaterdagmiddag stijgt de vreugde ten top, want dan mogen drie modeljongens hem een heerlijk reinigingsbad geven met warm water en vlooienseep, en het privilege, Sing's dienaar te mogen wezen, begint langzamerhand de eenige prikkel te worden, waarvan ik gebruik wil maken om er de discipline onder te houden.

Maar is het ook niet vreeselijk onnatuurlijk voor die arme kinderen, dat ze zoo buiten leven en nooit iets mogen liefkoozen, vooral als ze nog meer dan andere kinderen zoo verlangen iets of iemand lief te hebben. Ik zal zorgen, dat ze iets hebben om te vertroetelen en aan te halen, al moest ik ook al mijn geld voor een menagerie uitgeven. Zou je me niet een paar baby-krokodillen en een pelikaantje kunnen meebrengen? Alles, wat maar leeft, zal ik met open armen ontvangen en mijn kinders eveneens!

Dit zou eigenlijk de eerste „Regentendag” geweest zijn. Ik vind het heerlijk, dat Jervis een simpele, zakelijke bijeenkomst in New-York heeft gearrangeerd, want hier zijn wij nog niet op een parade-middag voorbereid, maar we willen hopen, dat ik den eersten Woensdag in April iets goeds heb te toonen. Als maar alle denkbeelden van den dokter en een paar van de mijne verzevenlijkt mogen worden, zullen onze Regenten groote oogen opzetten als zij de rondte door het gebouw doen.

Ik heb juist een menu voor de volgende week opgemaakt en heb het in de keuken opgehangen, zoodat onze vertoornde kokkin er volop van genieten kan. Verandering is een woord, dat tot nu toe nog niet in het John Grier Home bekend is geweest. Jij zoudt nooit hebben kunnen vermoeden, welke heerlijke verrassingen ons nog wachten: Bruinbrood en witte brood en Graham broodjes, maispap, rijstpudding met een macht krenten erin, dikke groentensoep, Marcaroni op zijn Italiaansch bereid, polenta-cake met stroop, appelmoes, appelbeignets, gemberbrood, en o, nog zooveel meer! Nadat onze grootste meisjes ons geholpen zullen hebben in het bereiden van al die heerlijke kostjes, zullen zij wel in staat zijn, op goeden voet met hun toekomstige heeren gemaal te blijven!

O, lieve deugd! Ik verknoei mijn tijd met al die beuzelpraatjes, terwijl ik je toch werkelijk, werkelijk nieuws kan berichten! Wij hebben een nieuwe werkkraft, een prima nieuwe werkkraft!!

Herinner je je Betsy Kindred, 1910? Ze stond aan het hoofd van het koor en was presidente van de tooneelclub. Ik herinnerde me haar nog heel goed, ze droeg altijd zulke mooie japonnen. En stel je eens voor, ze woont maar twintig mijlen hier vandaan! Heel toevallig botste ik gisterochtend tegen haar aan, toen zij door het dorp autode, of liever gezegd, zij ontweek handig het gevaar om mij aan te rijden.

Ik had nog nooit een woord tegen haar gesproken, maar wij groetten elkaar alsof wij oude vriendinnen waren. Het is toch gemakkelijk om opvallend haar te bezitten, ze herkende me dadelijk! Ik sprong in haar car en zeide:

„Betsy Kindred, 1910, je moet met me meegaan naar mijn vondelingengesticht en me helpen mijn kinderen te catalogiseeren!”

En ik overviel haar zoodanig, dat ze werkelijk meekwam! Ze komt hier nu elke vier of vijf dagen als voorloopige secretaresse en ik zal het er wel op toelagen om haar op den goeden duur altijd hier te houden. Ze is het meest nuttige persoonsje, dat ik ooit zag en ik hoop, dat ze zoo aan de vondelingen zal wennen, dat ze hen niet meer missen kan. Ik denk wel, dat ze blijft, als we het salaris hoog genoeg stellen. Ze houdt ervan onafhankelijk van haar familie te zijn, zooals trouwens wij allen in deze gedegeneerde tijden!

In mijn groeienden ijver om mijn heele volkje in een catalogus onder te brengen, zou ik ook graag een plaatsje voor onzen dokter willen weten. Als Jervis de een of andere curiositeit van hem weet, schrijf die mij dan alsjeblieft. Hoe erger het is, hoe beter.

Hij kwam hier gisteren om de fijt in Sammy Speir's duim door te steken en daalde toen af tot mijn helblauwe zitkamer, om mij les te geven in het verbinden van bewusten duim, want, zooals je wel begrijpen zult, zijn de plichten van de directrice menigvuldig.

Het was juist het theeuurtje, dus vroeg ik hem nog wat te blijven, en werkelijk, hij deed het! Natuurlijk niet om het plezier van mijn gezelschap te mogen genieten, maar omdat Jane juist met een schotel toast verscheen. Het bleek, dat hij om twaalf uur absoluut niets had gebruikt, en het duurde nog een heelen tijd voor er aan avondeten gedacht kon worden. Onder het eten van toast (hij at er een heele schaal van op), zag hij nog kans mij over mijn geschiktheid tot het vervullen van mijn taak te ondervragen. Had ik op de Universiteit ook over sociologie colleges geloopt? Wat wist ik van biologie af? Had ik de modelinrichting in Hastings gezien?

En op dat al antwoordde ik frank en vrij. En toen veroorloofde ik mij de vrijheid hem ook een paar vragen te stellen. Welke training is er voor noodig om zulk een model van logica, accurate, waardigheid en gezond verstand te produceeren, gelijk aan het product, dat daar voor mij stond? Door taaie volharding gelukte het mij toch eindelijk een paar feiten te hooren noemen, maar, och heden, ze zijn even burgerlijk respectabel als het maar zijn kan. Naar hem te oordeelen, zou je zeggen, dat er een vreeselijk mysterie in de familie moet schillen, maar MacRae père is geboren in Schotland en kwam naar Amerika over, om een professorszetel in Johns Hopkins te bekleeden en Robin fils werd weer voor

zijn educatie naar Auld Reekie vervoerd. Zijn grootmoeder was een M'Lachlan van Strathlachan (als dat niet goed klinkt, weet ik het niet) en hij bracht zijn vacaties in de Highlands door, waar hij jaagde.

Dat was alles, wat ik eruit kon krijgen — niets meer. Vertel me alsjeblieft eens wat aardigs over mijn vijand, de een of andere anecdote, al is die nog zoo flauw — maar liefst toch iets, dat een beetje schandalig is.

Als hij nu toch zoo'n verbazend knappe man is, waarom begraaft hij zich dan in Godsnaam in zoo'n vreeselijke negerij? Je zou denken, dat zoo'n up to date geleerde in de eene hand een hospitaal en in de andere hand een morgue zou wenschen. Ben je wel zeker, dat hij niet de een of andere schandaal-wekkende misdaad heeft gepleegd en zich nu voor de justitie schuil houdt?

Ik schijn een flink aantal zijdjjes beschreven te hebben zonder je iets bijzonders te vertellen. Vive la bagatelle!

Als steeds,

Je Sallie.

P.S. Op één punt ben ik tenminste gerustgesteld. Dr. MacRae zoekt zijn eigen kleren niet uit, zulke kleinigheden laat hij aan zijn huishoudster over, de beminnelijke Juffrouw Maggie McGur-rrk!

Adieu, mijn lieve, beste Judy!

John Grier Home.

Woensdag!

Beste Gordon,

Je rozen en je brief hielden me den heelen morgen in een allernieuwste bui en dat is voor het eerst sinds den 14den Februari, toen ik Worcester goedendag zei.

Ik kan je onmogelijk duidelijk maken, hoe beklemmend het een-tonige van het steeds terugkerend gestichtleven op mij inwerkt. Het eenige lichtje in deze duisternis is wel het feit, dat Betsy Kindred elke week vier dagen bij mij doorbrengt. Betsy en ik hebben samen college geloopt en af en toe duiken we samen iets leuks op, waarover wij eens hartelijk kunnen lachen.

Gisteren, toen wij in mijn allerafschuwelijkste zitkamer thee dronken, kwamen wij beiden in opstand tegen een opeenhooping van zooveel smakeloos. Wij riepen zes flinke en vernielingslievende vondelingetjes, lieten een hooge trap en een tobbe met kokend water brengen en gingen ijverig aan het werk, zoodat er in twee uur geen snipper van het afgrijselijk behangselpapier meer aan den wand plakte. Je kunt je niet voorstellen, hoe leuk het kan zijn om behangselpapier van den muur te scheuren!

Twee behangers zijn nu bezig het beste en mooiste, wat het dorp aan behangselpapier oplevert, op den wand te plakken, terwijl een Duitse stoffeerder, op zijn knieën gelegen, de maat van mijn stoelen neemt om met een artistiek sits elke centimeter schelblauw pluche te bedekken.

Wordt alsjeblieft niet zenuwachtig! Dit beteekent heusch niet, dat ik, nu alles zoo mooi wordt, van plan ben mijn leven in het gesticht te eindigen. Ik wil het alleen maar voor mijn opvolgster dragelijk maken. Ik durf Judy niet te bekennen hoe vreeselijk ellendig ik het hier vind, want ik wil naar het zonnige Florida geen onweerswolken zenden, maar als ze naar New-York terugkeert, zal mijn officieele ontslaanvraag in de brievenbus haar opwachten!

Ik wilde je een langen brief schrijven als blijk van mijn overgrote dankbaarheid voor de heerlijke bloemenzending en voor de ontvangen zeven bladzijden, maar twee van mijn pleegkinderen houden onder mijn raam een verwoed gevecht. Ik zal trachten hen te scheiden.

Als steeds,

S. McB.

(Wordt vervolgd).

Bijnamen.

We vonden de volgende verklaring van het ontstaan van den bijnaam Tommy Atkins voor den Engelschen soldaat. Er werd eens een staat van dienst, zooals ons militaire zakboekje, verstrekt aan alle Engelsche soldaten. Naam, leeftijd, afkomst, diensttijd, signalement, bekomen verwondingen, behaald eeremetaal, alles moest in dit boekje worden ingevuld. Ter verduidelijking van de manier, waarop dat gebeuren moest, deed het Ministerie van Oorlog aan ieder een ingevulde lijst, als voorbeeld, uitreiken.

Hierop prijkte de willekeurig gekozen naam van Thomas Atkins, en na zeer korten tijd had men de inschrijving naar het voorbeeld van Thomas Atkins vereenzelvigd met den pas aangekomen soldaat.

Hij was nu een Tommy geworden.

De verklaring van den scheldnaam Jack Tar voor den zeeman is gemakkelijker, we behoeven slechts aan pekbrokken te denken, andere naam voor onze Jantjes of Janmaats. Dat een Franschman den bijnaam van Jean Crapeaud heeft, wil men terugvoeren tot het wapenbeeld der oude Fransche koningen, waarin men drie zittende padden met uitgespreide pooten ontdekken kan. G.

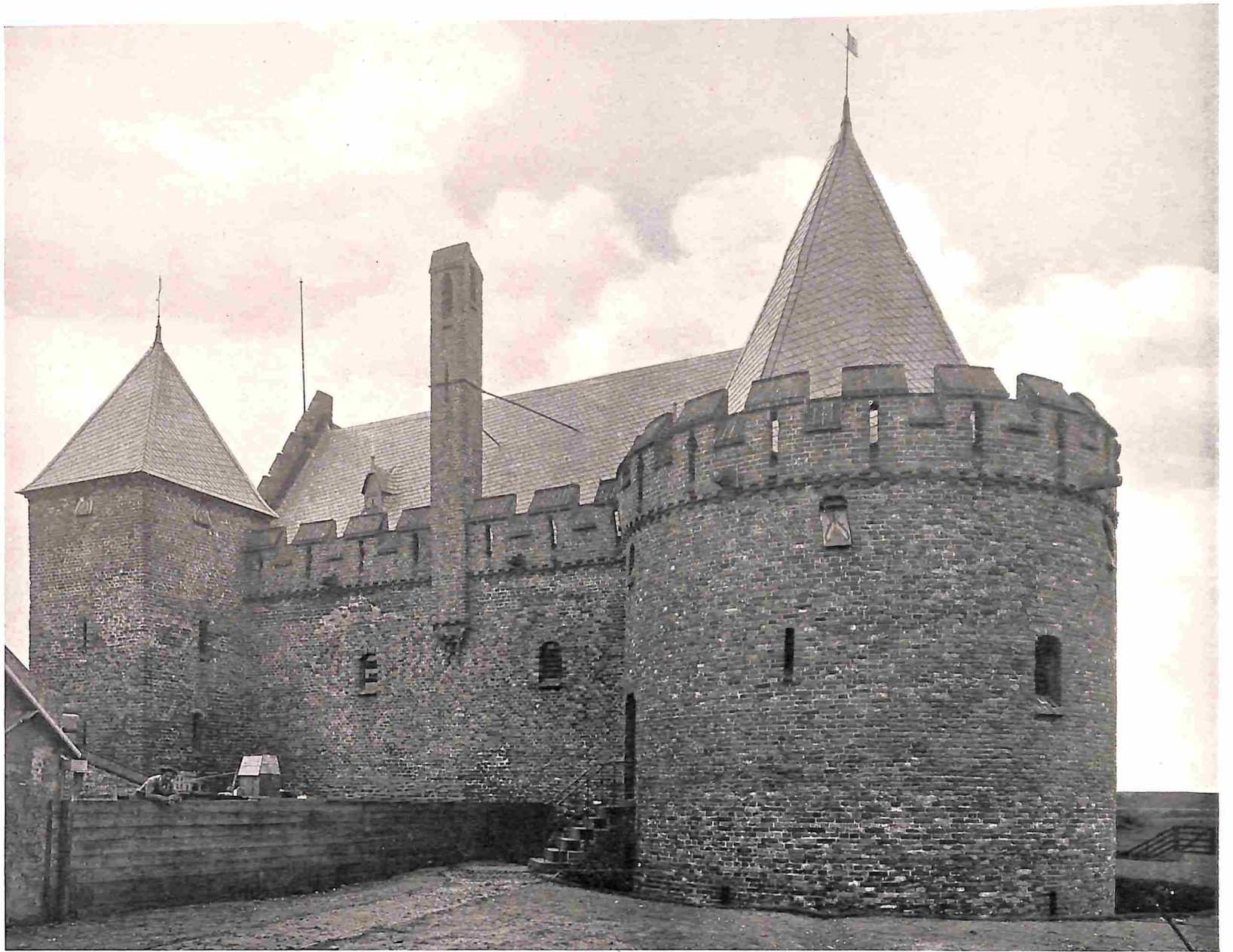
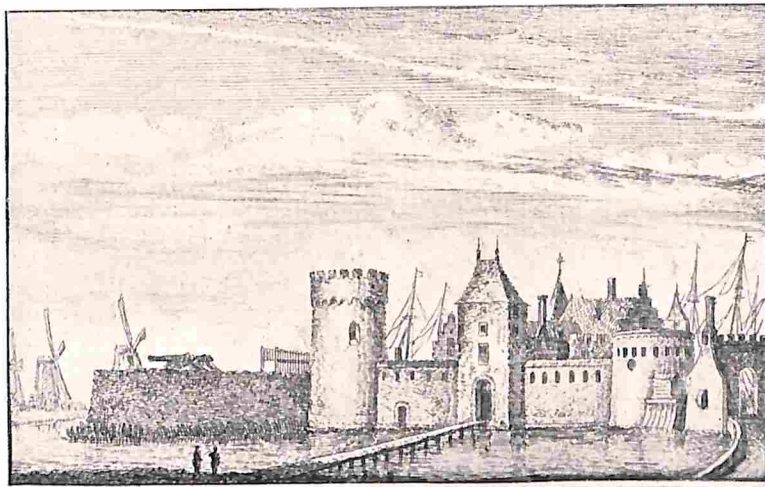

Foto C. Steenbergh.

MEDEMBLIK DE OUDSTE. HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK, GEZIEN VAN HET WESTEN.

MEDEMBLIK DE OUDSTE.

MEDEMBLIK, de minst bekende en bezochte van Holland's Zuiderzee-steden, moge in vele opzichten achterstaan bij de andere gevallen grootheden aan den westkant van onze binnenzee, in één opzicht overtreft het ze: in ouderdom. Lang vóór Enkhuizen, Hoorn en Monnikendam — Edam is van véél jonger datum — plaatsen van eenige beteekenis waren, bestond het reeds. Wanneer het ontstaan is? Het tijdstip valt zelfs niet bij benadering te bepalen. Volgens de overlevering zou de Friesche Koning Radboud II, de krijgshaftige tegenstander van Karel Martel, ter plaatse waar thans Medemblik ligt, een burcht gebouwd en aldaar zijn Hof hebben gehouden; het zou ook daar geschied zijn, dat hij weigerde gedoopt te worden, toen Bisschop Wolfram hem onbezonnen mededeelde,

A. Rademaker fecit.

Het KASTEEL van MEDEMBLIK 1640.

HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK IN 1640.

Naar een gravure van A. Rademaker.

dat zijn ongedoopte voorvaderen niet in den hemel waren, welke alleen gedoopten na hun dood tot verblijfplaats strekte; intusschen — ook Hoogwoud, waar men nog de z.g.n. Radboud-dooptontoon, maakt op deze eer aanspraak, en naar het schijnt met meer recht. Naar oude kroniekschrijvers beweerd hebben, is de stad echter nog veel ouder, en gesticht lang vóór de Friesche vorst — van wien we weten, dat hij in 719 stierf — door een ongetwijfeld buitengewoon familiezwak gedreven, aan de hel de voorkeur gaf boven den hemel, n.l. reeds in 334 na Christus, en wel door Diederik, een kleinzoon van Asconius, den eersten hertog van Friesland.

Al moge twijfel aan een zóó hoogen ouderdom der stad niet misplaatst zijn (reeds Dirk van Schoorel zegt in zijn „Chronijk van de stad Medemblik” dat de „geleerden in die dingen” er nooit aan geloofd hebben), véél valt te zeggen voor het vermoeden, dat ter plaatse waar een smalle arm van de nog bestaande Kromme Leek, de Mate (zwakke of kleine) Leek, zijn water uitstortte in „de Meer”, het diepe zeegedeelte tusschen Wieringen en Medemblik, door de graven, die in naam van Karel den Groote en zijn opvolgers deze landstreken bestuurden, een burcht is gebouwd, welke de Noormannen moest verhinderen het stroompje op te varen en zoo het land binnen te dringen; en dat onder bescherming van dit kasteel allengs velen hun woonplaats vestigden. De naam Medemblik zou volgens sommigen dan ook ontstaan zijn uit Mateleek. Het ligt m.i. echter meer voor de hand, om zooals anderen doen, hem af te leiden van Medemelacha, den naam, dien het hierboven genoemde stroompje in overoude tijden schijnt gedragen te hebben: het voornaamste wat men er tegen zou kunnen gedragen te hebben: het voornaamste wat men er tegen zou kunnen gedragen te hebben: een oude schrijver dezen naam uit zijn duim gezogen heeft. Maar eilieve, wie zuigt er nu zóó een naam uit zijn duim? Bovendien, we weten, dat in de lijst van goederen der Utrechtsche kerk ten tijde van Bisschop Odilbald, die in 899 overleed, gewaagd wordt van „Medemelake” (spreekt dit woord vlug op z'n Haegsch uit, en ge zijt er reeds bijkans), alwaar de Koninklijke Tienden den H. Maarten toekwamen.

Hoe dit zij, de bewering, dat de stad haar naam zou te danken hebben aan een verguld afgodsbeeld, aldaar voor Medea opgericht, hetwelk blikerde, als de zon er op scheen, kan gevoeglijk naar het rijk der fabelen worden verwezen.

Zeker is, dat reeds in de 12e eeuw Medemblik van dergelijke beteekenis was, dat de schenking in 1118 van de kerk aldaar met hare omgeving aan het Domkapittel der Kanunniken van Sint Maarten, aan dit kapittel de geestelijke oppermacht over geheel West-Friesland verschafte en de pastoor van Medemblik sedert die schenking een bijzondere stoel in het koor van de Utrechtsche Domkerk had. Jan Pietersz. Egges kon dus met recht Medemblik's stedemaagd de woorden in den mond leggen:

Ik blonk gelijk een Zon, in
t Oosten opgerezen,
Eer dat daar eenig Stad in

t Wester-Vriesland was.

En met evenveel recht kunnen wij Medemblik een „grijze veste” noemen. Toch aarzelen we, het stedeke aldus te betitelen, niet zoozeer, omdat deze betiteling den gloed der oorspronkelijkheid mist, als wel, omdat een bezichtiging der veste geenszins herinneringen aan de grijze middeleeuwen, doch wel aan de dagen van Holland's gouden eeuw oproept. Met één uitzondering: de zeer zorgvuldig gerestaureerde overblijfselen van het zoogenaamde „kasteel Radboud” spreken van een lang vervlogen tijd.

Laten we dus, alvorens verder te gaan, ons ophouden bij Medemblik's oudste gebouw en zijn geschiedenis.

* * *

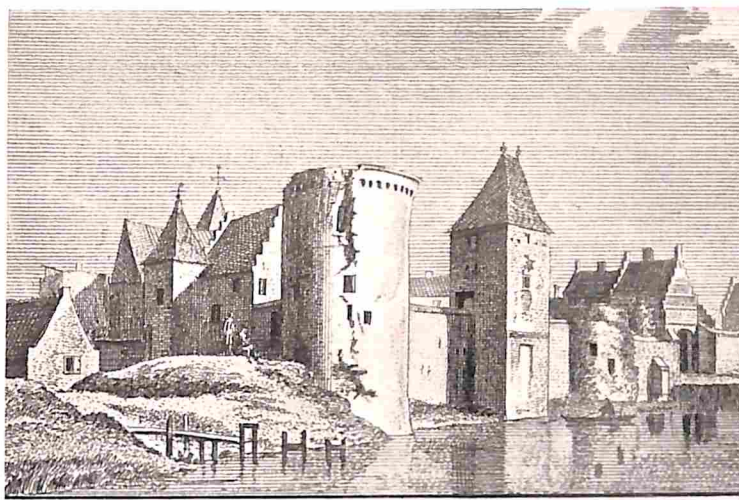
Dat de West-Friezen vrijheidslievende menschen waren, die de Hollandsche graven en ons (bij de vaderlandsche geschiedenis) veel last bezorgden, weten we allen nog wel, en die wetenschap is hier voldoende. Ik kan daarom dadelijk beginnen bij het einde, en dat einde was, dat Floris V hen in 1287 wist te beteugelen. Om hun voor goed de lastige vrijheidsliefde af te leeren, liet hij in hun land vier kasteelen bouwen, waaronder het kasteel bij Medemblik.

Den grave dochte goet ooc wesen,
Dat hi maken dede na desen
Te Medemelic enen Casteel
Daer hi mede al geheel
Al Westvriesland zidert dwanc.

Met deze woorden maakt Melis Stoke in zijn Rijkroniek van deze gebeurtenis gewag.

Gewoonlijk noemde men dezen burcht het „kasteel Radboud”, misschien wel omdat Medemblikker of Medemblik-sensch slot minder fraai klinkt en bij de West-Friezen tot ongepaste aardigheden aanleiding zou hebben kunnen geven. Want de oude Karolingische burcht, die waarschijnlijk rond was als die bij Sassenheim (Teylingen) en te Leiden, zal hij, zoo daarvan nog overblijfselen bestonden, wel geheel hebben doen afbreken, waarschijnlijk den nog bruikbaren steen gebruikende voor het naar de nieuwere beginselen van vestingbouwkunde opgebouwd slot.

Het kasteel vertoonde oorspronkelijk zeer groote overeenkomst met het eveneens in de 13e eeuw en grotendeels door den zelfden Floris gestichte Muiderslot, zooals de op de vorige bladzijde gereproduceerde gravure van Rademaker nog duidelijk doet zien. Aan de oostzijde rees, evenals bij het Muiderslot nog het geval is, een vierkant poortgebouw uit het water, dat toegang verleende tot den binnenhof en geflankeerd werd door twee ronde torens, welke er door muren mee verbonden waren. En ook het nog bestaande hoofdgebouw vertoont groote gelijkenis met dat van het met zoo veel zorg bewaarde kasteel bij den mond van de Vecht.

2 SLOT te MEDEMBLIK, van de Oostzijde. 1726.

HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK, GEZIEN VAN HET ZUIDOOSTEN, IN 1726.

hadden genomen en bij hun aanval op het kasteel de Medembliksche vrouwen als een borstwering voor zich stelden, waarop de verdedigers, meest Medemblikkers, niet durfden te schieten. Als de Spanjaarden dat hadden gedaan, wisten we het allemaal nog....

Dan breekt een nieuwe tijd voor het aloude slot aan: het wordt de zetel van Diederik van Sonoy, de stadhouder van Holland's Noorderkwartier. In deze dagen gaat het zijn krijgskundige beteekenis verliezen; omstreeks 1578 wordt het afgeschreven van de verdedigingsmiddelen des lands en ontmanteld. De Staten van Holland meenden waarschijnlijk, dat een sterk Medemblik voor hen van grooter beteekenis was, dan een sterk slot bij een zwakke stad. En zoo wordt dan de oude burcht bij de stad getrokken en gaan zijn oostelijke en zuidelijke muren en torens deel uitmaken van de stedelijke verdedigingswerken. De noordelijke muur wordt geslecht en de slotgracht aan de stadzijde gedempt; daar verrijst in 17e eeuw een rij pakhuizen.

Als woonhuis van een hooggeplaatst heer bleef kasteel Radboud voorloopig zijn luister behouden. In 1587 wordt Leicester er feestelijk onthaald. Kort daarop echter moet Sonoy voor zijn Leycestersche sympathieën boeten en wordt door Maurits ontslagen. Geen nieuwe slotheer volgt den wakkeren Watergeus op en zoo was het met de glorie van het kasteel gedaan. In 1608 wordt het afgestaan aan de stad, die het tot een schuttersdoelen laat inrichten. Van 1661—1734 doet de Ridderzaal dienst als kerk; bij de toeneming der bevolking bood Medemblik's eenig kerk-

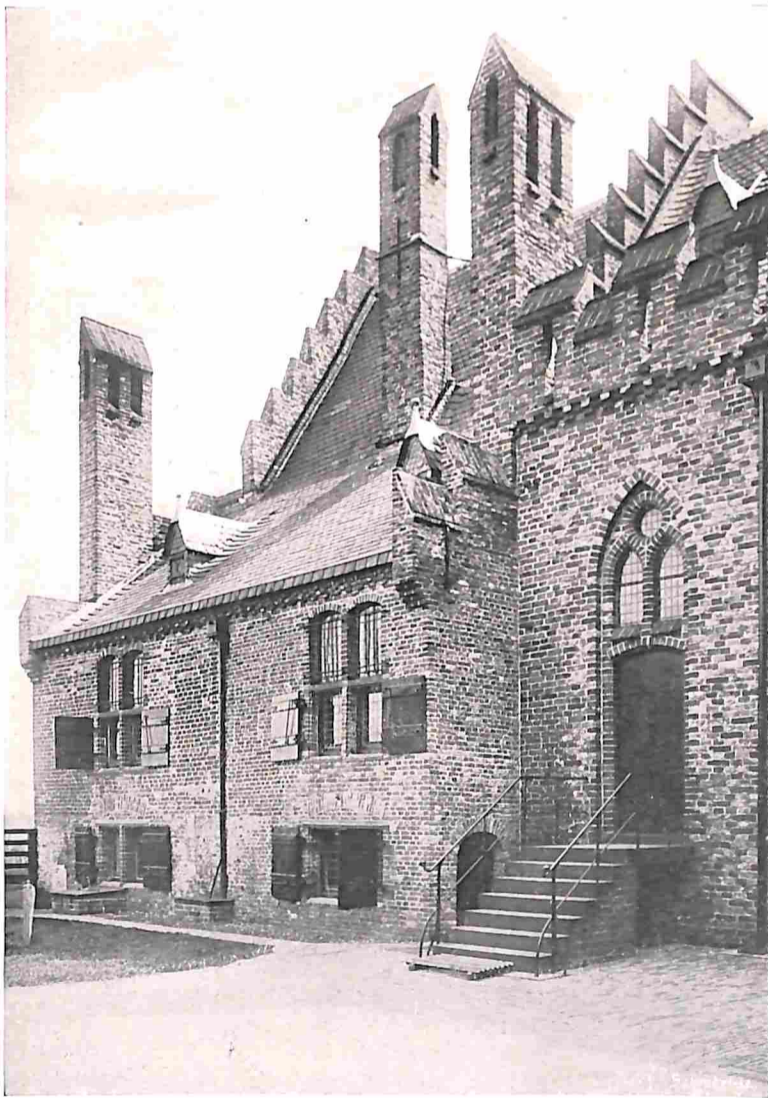
MEDEMBLIK DE OUDSTE. HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK, GEZIEN VAN HET ZUIDOOSTEN, THANS.

gebouw niet meer voldoende ruimte, doch als het zielental der stad sterk is afgenomen heeft men de Ridderzaal voor dit doel niet meer noodig en wordt zij gebruikt voor vergaderingen van den krijgsraad en de schutterij, na 1823 voor lezingen, muziek- en andere uitvoeringen. De drie torens met muur aan de oostzijde, die reeds in den aanvang der 18e eeuw in droevigen toestand verkeerden (men zie de kleine afb. op de vorige bladzijde) — de toegangspoort tot het reeds lang gemakkelijk van de stadzijde te bereiken slot deed niet meer als zoodanig dienst en was dichtgemetseld — werden omstreeks 1848 gesloopt; met hun puin werd de zeedijk versterkt.

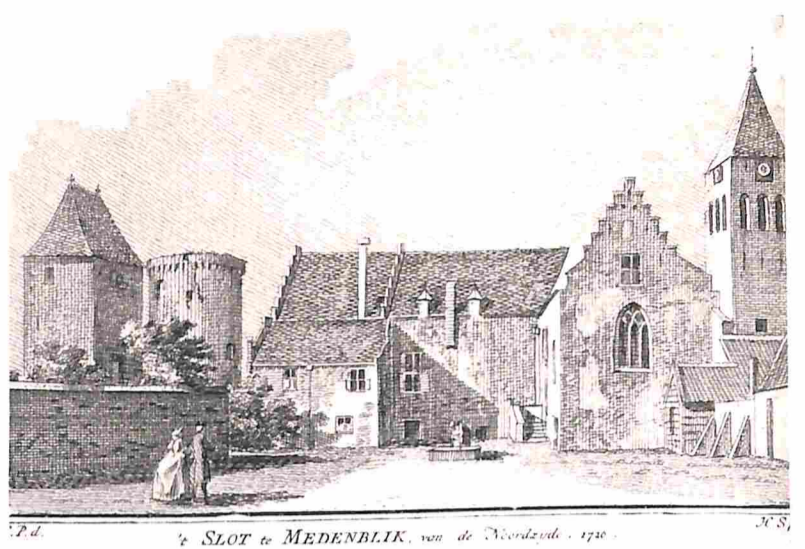
Gelukkig werd wat overgebleven was van den eens zoo trotschen burcht voor verder verval en slooping behoed, toen de gemeente in 1889 het slot aan het Rijk afstond, om het te laten restaureeren en zooveel mogelijk in den ouden toestand terug te brengen. Bij de restauratie heeft men zich beperkt tot het hoofdgebouw; de geheel verdwenen gebouwen en muren aan oost- en noordzijde zijn niet weder opgebouwd, wat ten eerste te betreuren valt, omdat het hoofdgebouw alléén een geheel onvolkomen indruk geeft van een 13de eeuwschen burcht met zijn een-binnenhof-omsluitende-gebouwen, terwijl men toch dat gebouw zooveel mogelijk heeft teruggebracht in den toestand, waarin het zich in de 13de eeuw bevond.

De herstellingswerken hebben in hoofdzaak bestaan in het met reuzenmoppen aanmetselen en herstellen der muren, het heropenen van dichtgemetselde vensters, schietgaten en deur- en vensteropeningen, het sluiten van later geopende vensters, het herstellen van balken, vloeren en zolderingen, van bekapping, kanteelen en schoorsteenen en het weder optrekken van den ronden zuidwestelijken verdedigingstoren.

Het gebouw is thans weder in staat, langen tijd met goed gevolg aan den befaamden „tand des tijds” weerstand te bieden. Dat het daar in de nabijheid van den Ooster-zeedijk „trotsch verrijst”, zooals men van kasteelen pleegt te zeggen, is helaas minder juist. In de eerste plaats, omdat de muren zich niet meer heffen uit de slotgracht, zooals die van het hoofdgebouw tenminste aan de west- en zuidzijde oorspronkelijk deden; verder, omdat de grond ten zuiden en oosten aanzienlijk hooger is dan oorspronkelijk het geval was: de verheffingen van den bodem daar zijn de resten van de verdedigingswerken der stad. En ten slotte, omdat de burcht aan de stadzijde bijna geheel verscholen staat achter huizen, ten noorden achter de gebouwen van de „Stoom-conserven-fabriek Noord-Holland” en zeer leelijke loodsen, ten westen achter een rij oude huizen, die daar reeds in de 17de eeuw zijn gebouwd. Het ware wellicht verstandiger geweest, het kasteel terug te brengen in den toestand, waarin

MEDEMBLIK DE OUDSTE
HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK. DE INGANG AAN DE
NOORDZIJDE.

HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK, GEZIEN VAN DE
NOORDZIJDE, IN 1726.

het zich ten tijde van Sonoy bevond: met de onmiddellijke omgeving had *dit* zonder al te groote moeite kunnen geschieden; thans vormt deze omgeving een zonderling contrast met het middeleeuwsch uiterlijk van het hoofdgebouw, dat wel meters diep in den grond schijnt weggezakt te zijn en welks grimmige kanteelen en verdedigingstorens zonderling aandoen bij de vreedzame 17de eeuwsche woon- en pakhuizen in de onmiddellijke nabijheid.

Inwendig bevat het gebouw, waarin thans het kantongerecht gevestigd is, een viertal kleine kamers (waarvan drie bij den concierge in gebruik zijn en een als getuigenkamer dienst doet) en drie groote vertrekken of zalen. Het ruime slotvoogdskwartier aan de oostzijde is tot griffie ingericht. De burchtzaal, thans zittingzaal, heeft haar merkwaardig in vakken verdeeld plafond en haar fraai eikenhouten portaal behouden. De ridderzaal, 17.5 M. lang en 9 M. breed, heeft haar oorspronkelijke bekapping, schouw, deur- en vensteropeningen met glas in lood terug ontvangen; behalve de lichtkronen en een geschilderd portret van een ridder, die, naar beweerd wordt, Koning Radboud voorstelt, is deze zaal geheel ledig en maakt daardoor een eenigszins killen indruk. De twee andere groote vertrekken zijn zooveel mogelijk in 13e eeuwschen geest gemeubileerd. In den vierkanten zuider-toren bevindt zich een met eikenhout beschoten cel, die gelijk op dergelijke nog bestaande vertrekjes in de Gevangenpoort te 's-Gravenhage en den Drommedaris te Enkhuizen. Vermoedelijk heeft zij voornamelijk in Sonoy's tijd dienst gedaan. Onder het geheele gebouw strekken zich kelders uit, in welke muren aan west- en zuidzijde schietgaten zijn aangebracht.

Dat het gebouw dus zeer bezienswaardig is, behoeft zeker niet meer betoogd te worden. En vergissen wij ons niet, dan is geen kantongerecht, zelfs niet dat te Zalt-Bommel, waar de kantonrechter in het Maarten van Rossum-huis recht spreekt, zóó vorstelijk gehuisvest.

Binnen de muren, meer dan zes eeuwen geleden opgericht om een vrijheidslievend volk te beteugelen, worden thans overtreders gericht. De tijden zijn wél veranderd!

(Wordt vervolgd).

A. LOOSJES.

Zonderlinge Postkantoren.

Voor ieder plaatsje zijn hulppostkantoor of brievenbus bezat, deden vaak holle boomen, waarin een postzak opgehangen was, als standaardbus dienst.

Een primitieve voorlooper van de brievenbus herinnert men zich nog op een Engelsch dorpje, ver buiten de verkeerswegen gelegen, waar op het tuinhek van de brievenaardster een sigarenkistje gespijkerd zat, waarin ieder zijn brieven met het geld voor de frankeering deponeerde. De rekening sloot steeds in dien goeden, ouden tijd.

Zoo vindt men op een ondiepe plek aan het Wabigoon-meer in Ontario een brievenbus op een hoogen paal boven water. Een stoomboot haalt er op vaste tijden de brieven uit en geeft er de post in af, welke met een kano wordt afgehaald ter verdere bestelling langs de oevers en men zamelt dan tegelijkertijd de te verzenden post in.

De bemanning der visschersvloot vindt op zee vaak in een ton, op een vaarboei bevestigd, zijn provisorisch postkantoortje. Sleepbooten verzamelen de daarin geworpen, in zeldoek gewikkelde brievenmalen en zorgen voor doorzending. Het eenzame eiland St Kilda, 90 Kilometer uit het vaste land gelegen, vond langen tijd zijn brievenmail in een houten blok, waarin de brieven met postzegels of bij-geld gelegd werden. Deze postboot kon alleen bij heerschenden Noordwesterwind door vloed en wind naar het naburige eiland Lewis gestuwd worden, vanwaar dan verdere verzending plaats vond. Bij tegenwind volgde de keerende post.

G.

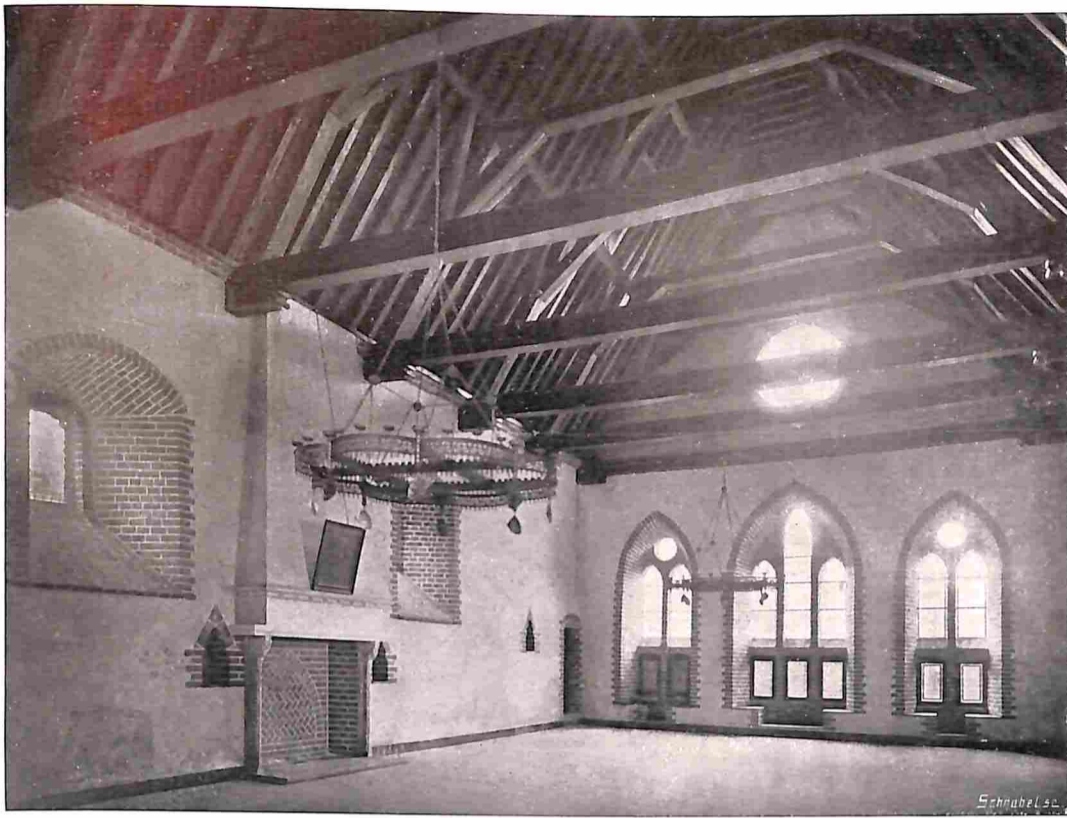

Foto C. Steenbergh.

MEDEMBLIK DE OUDSTE.
DE RIDDERZAAL IN HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK.

UIT HAAGSCHE REGIONEN.

XI. PIER-GEDRENTEL.

ZOO ik geen Hagenaar was, zou ik een Hagenaar willen zijn!"

Heel lang geleden moet een waschecht Hagenaar, die in dien lang verleden tijd een grootheid was, deze woorden hebben neergeschreven. Sedert die groote Hagenaar uit het grijze verleden dood, begraven en vergeten is, moge alles veranderd zijn in het Haagsche leven, de spreuk blijft ieder Hagenaar uit het hart gegrepen. Wie de allereerste woorden van dit artikeltje niet onderschrijft, kan desnoods een braaf mensch en voortreffelijk vaderlander wezen, maar een Hagenaar is hij niet.

Wel zijn er af en toe plumpe Rotterdammers, die meenen, dat ze te 's-Gravenhage kunnen gaan wonen, wijl ze in petroleum, vet of iets dergelijks veel, heel veel geld verdiend hebben, en die dus ten onrechte denken, dat zij zich niet behoeven te verhaagschen, doch hoe deerlijk bedrogen komen zij uit! Deze zelfde plumpe Rotterdammers hebben gemeenlijk dochters en zonen, die vader wel anders leeren. Ondanks al het geld, dat dochters en zonen van vaderszijde toegestopt krijgen, beseffen ze één ding meer en meer: vader is onhaagsch. Ze mogen nog zooveel doen aan liberty, lawn-tennis, Verkade, hockey, fancy-fair, flirten, American Bar, thee, Rooyaards, toast, Restaurant Royal, cake, automobilisme, Princess' Room, tango en wat er meer bij moge behooren: vader is en blijft onmogelijk onhaagsch.

Alle korte rokjes van de dochters, alle omgeslagen broekspijpen van de zoons, alle à-jour-kousen van de meisjes, alle zijden sokken van de zoons — en zoo vervolgens bij dochters en zoons van teen tot top — kunnen één ding niet verhinderen: vader is compromitteerend onhaagsch.

Zóó voltrekt in het tweede geslacht zich het mondaine gebeuren: de verhaagsching van de Rotterdamsche kinderen van den vader met geld.

Dan gebeurt evenwel ook het onvermijdelijk-nare bij deze aanvankelijk goedge doochters en zoons; ze zijn plus royaliste que le roi! Ze klimmen op hun brandkasten en blikken vandaar op de waarlijk Haagsche menigte neer, zonder het malle van hun dusdanige handelwijze te kunnen inzien. Want zoo de Hagenaar één deugd heeft — en hij heeft er heusch niet te veel! — bezit hij de eigenschap, dat geld op zichzelf beschouwd voor den Hagenaar geen waarde heeft. Geld moge noodig zijn voor een abonnement op Diligentia, het Kurhaus, en andere levensonontbeerlijkheden; geld is den Hagenaar middel, nimmer doel.

De echte Hagenaar ziet dus neer op de zoons en dochters van Rotterdamsche zakenmensen, die door het klimmen op vader's brandkasten meenen over de hoofden van de Hagenaars te kunnen heen kijken.

Met het in Indië verdiende kapitaal is het precies eender gesteld. Koffie blijft koffie en petroleum blijft petroleum. Zoo sterk zelis, dat petroleumkinders van petroleumvorsten de onaangename lucht van dit product op ondergoed en zakdoek schijnen rond te dragen.

Dit aanloopje had ik van noode om zoo terloops aan te duiden wat rasecht Haagsch is, wat zich valschelijk voor Haagsch uitgeeft. Want nu ik het meest Haagsche onderwerp van Den Haag ga behandelen, dient men althans niet geheel onbeslagen ter piere te komen. Wie toch durft te ontkennen, dat de Scheveningsche wandelpier van het vroege voorjaar tot den laten zomer beter studieterrain is voor Haagsche potins dan welk ander plekje residentieele grond ook?

In wereldsteden als Londen en Berlijn is een drang naar het Westen merkbaar — Berlijn W. W. is in dit opzicht zelfs beroemd. Ook Rotterdam, dat wereldhaven moge zijn, doch nimmer wereldstad moet probeeren te worden, zonder eerst de stad van Rotterdammers gezuiverd te hebben, is lijdende aan Westelijke ziekte.

's-Gravenhage, dat nimmer wereldstad begeert te zijn, omdat het als werelddorp reeds een roemrijk verleden, heden en toekomst bezit, schijnt nochtans aangetast door Westelijke meningitis. Daaraan schrijft ik het toe, dat de pier, het meest westelijke punt van de residentie, zoo hyper-Haagsch doet!

Voor ieder niet-Hagenaar is de pier een stuk plank, dat in zee steekt. Zoo één definitie onjuist is, dan is het deze!

De pier is: *de zomer-Spuistraat in zee, met houtplaveisel*. Toch niet volkomen juist, want de pier is oneindig deftiger dan de Spuistraat ooit zal worden. In buitenlandsche badplaatsen, waar men eenig kwalijk-riekend bronwater gewoon is te drinken, heeft men gemeenlijk een wandelhal om zich te vertreden. De pier is een dergelijke wandelhal, zonder dat men zichzelf aan bronwater kwalijk behoeft te drinken.

Men doet vele dingen niet op de pier, doch in ieder geval de volgende dingen wél: flaneeren, zitten, kijken, zeelucht happen, flirten, kwaadspreken en zonnebadje spelen. Wellicht doet men er nog andere dingen, doch die ontsnappen zelfs aan de nasporing van den ijverigsten onderzoeker op zoölogisch-botanisch, Haagsch-Scheveningsch gebied. Veelvuldig maakt men gebruik van de pier, ter demonstreering van de nieuwe mode. En het malle, alleenzalmakende Haagsche is, dat zoowel de dochteren als de zoons van Vrouwe Residentie zich in dit opzicht gelijkelijks uitsloven.

Foto C. Steenbergh.

MEDEMBLIK DE OUDSTE.
DE ZITTINGZAAL VAN HET KANTONGERECHT (DE VOORMALIGE BURCHTZAAL)
IN HET KASTEEL VAN MEDEMBLIK.

Foto C. Steenberghe.

MEDEMBLIK DE OUDSTE.

DE OOSTER- (VROEGER NIEUWE) HAVEN TE MEDEMBLIK. RECHTS DE CONSERVENFABRIEK EN ZEVENTIENDE EEUWSCHE PAKHUIZEN, DIE HET GEZICHT OP HET KASTEEL VAN HET NOORDEN BENEMEN.

Althans sedert de pier-manie van de laatste jaren weet ik beter dan ooit waar mijn dochters de hooge hakken van hun laarsjes verslijten, mijn zoons hun kleermakersbeeren steeds hooger weten op te voeren.

De vrouwelijke schoen is thans tot hooge laars vergroeid — doch wat voor een laarsje! 't Meest doet mij dit voetbekleedsel denken aan een rijlaars van een bereden officier in duodecimo — de laars, niet de officier, wel te verstaan! De nieuwste damesschoen reikt — passez le mot — tot aan de kuit, en de rokjes, want veel meer is het niet, gaan niet lager dan de kuit naar beneden. Volkomen begrijpelijk, want een dergelijk dames-officiers-laarsje te verbergen, ware zonde en jammer van de mooie voetbekleding en . . . nu ja, en van het door het voet- en been-bedeksel omspannen damesbeen.

Aan deze laarsjes is dus waarschijnlijk het woeden van den wereldoorlog, verweg, elders in Europa, op Scheveningen te bemerken. Want vóór den oorlog waren dergelijke laarsjes zelfs op de eerste Nederlandsche badplaats ganschelijk onbekend.

De malle jongens uit 's-Gravenhage, Leiden en Delft, die te veel tijd voor flaneeren, te weinig hersenen voor studeeren hebben, meenden in oorlogszuchtigheid niet achter te mogen blijven. Ze hebben daartoe bij hun kleermakers jasjes besteld, die wonderveel van officiers-velduniformjassen weg hebben: breede banden in horizontale en vertikale richting, opgeplakte harmonica-zakken, waar er maar ruimte voor over is gebleven.

Dit honorable gezelschap drentelt onverdroten van pier-begin tot pier-einde, om zonder aarzelen van pier-einde tot pier-begin terug te wandelen. Tot ze, drentelens-moede, neerzijgen op de banken, die, langs het glasscherm gerijd, gelegenheid te over geven om kalm op te nemen, wie door het bankjeszitten uitgerust zijn en dus weer drentelziek op en neer fladderen.

Nu wil het noodlot, dat heel Den Haag precies heel Den Haag kent, of niet kent, d.w.z. nog beter kent. Want de rasechte Hagenaar kent iederen anderen Hagenaar zóó precies, dat hij zeer scherp te onderscheiden weet, of het waard is zijn mede-Hagenaar te leeren kennen, dan wel of hij nooit het gevaar moet loopen hem te leeren kennen.

Listig rangschikt hij dus zijn mede-Hagenaars in twee afdelingen: de menschen, die hij wil ontmoeten; de menschen, die hij wil mijden. Zoodat het vanzelf sprekend is, dat iedere Hagenaar een studie maakt van alle zooveel honderdduizend residentiebewoners, die met hem Den Haag bevolken.

Om de onbekende, kennisbegeerde Hagenaars te ontmoeten, begaat hij alle laagheden aan eigen ziel en karakter, wat voor den Hagenaar minder erg is dan het schijnt, wijl niemand den Hagenaar ooit beschuldigd heeft een teveel aan ziel en karakter te bezitten. Vandaar waarschijnlijk, dat Den Haag de meest karakterlooze stad van heel Nederland, zoo niet van gansch de wereld, is.

Om de onbekende, onbegeerde Hagenaars te mijden, is de Hagenaar stokdoof, stekeblind op iederen meter van de pierlengte, waar deze ziekten hem op het meest onverwachte, doch meest gelegen oogenblik overvallen. Honderd meter voor zich uit, herkent de Hagenaar op de pier een secretaris van een gezantschap, een lid van de eerste kamer, een secretaris-generaal van een departement. Honderd centimeter voor zich heeft de Hagenaar op de pier een sigarenleverancier, een tweede klerk aan een ministerie, niet gezien.

Dit is voor niemand pijnlijk, zooals een Rotterdammer of Amsterdammer dit wellicht pijnlijk zoude kunnen vinden, omdat alle partijen elkaar volkomen begrijpen. De secretaris-generaal begrijpt evengoed, dat hij — althans te 's-Gravenhage — voor een gróót man doorgaat, als de tweede klerk begrijpt, dat gróóte mannen onder den rang van referendaris niet bestaanbaar zijn — tenminste in Den Haag.

Zóó komt, op de pier, in het voorjaarsseizoen, ook deze Gordiaansche knoop uit de war, alleenlijk door de knoop door te hakken, dan wel te ontkenen, dat het een knoop is. Nederlanders, die niet-Hagenaars zijn, doch dit begeeren te worden, doen wél deze waarheid te leeren onderscheiden, aler ze naar Den Haag verhuizen. Dit ter besparing van onnoodig levensverdriet!

Gelukkig, dat zon en zee schijnen en rollen voor Hagenaars en niet-Hagenaars, voor secretarissen-generaal en tweede klerken, want anders vraag ik mij in gemoede af: wat doen niet-Hagenaars en tweede klerken op de pier?

Merkwaardig is het nochtans, dat geen waarlijk Hagenaar oog heeft voor de zon, oor heeft voor de zee. Innerlijk zijn ze overtuigd, dat zon en zee geen echte zon, geen echte zee zijn, doch alleen zijn aangebracht door de regie van de maatschappij Zeebad Scheveningen om op het tooneel van de wandelpier als tooneel-zon, als tooneel-zee, te fungeren.

Daarom heeft, meen ik zeker te weten, het bestuur van de maatschappij Zeebad Scheveningen diezelfde pier met planken belegd. Zóó blijft de illusie met het tooneel meer volkomen!

Zal Scheveningen wel nooit een heusche, groote wereldbadplaats worden, wijl Den Haag daarvoor te dicht bij Scheveningen is gelegen, als even-heusche, kleine vaderlandsche badplaats heeft Scheveningen de verdienste zichzelf te zijn.

Bij de kroning te Amsterdam heeft de koningin verteld, dat Nederland groot behoorde te zijn in alles, waarin een klein land groot kan wezen, ze heeft dit woord gelukkig niet gesproken in de residentie.

Daar blijft men het op prijs stellen klein te wezen in alles, waarin kleine zielen klein kunnen zijn.

U begrijpt dus hoe klein het wereldje van Hagenaars is, een paar meter boven de groote zee, als ze mondaine badplaatsbezoekers spelen op zooveel honderd vierkante meter plank!

Juist daarom ben ik dól op mijn mede-Hagenaars!

HAGANUS.

Zeer korte Oorlogsverhalen.

Het vaandel van den grooten Profeet wordt door de Turken als een heilig erfgoed, als een vorstelijken standaard in eere gehouden. Het is een zwart katoenen lap en het bezit daarvan verhief het Turksche Sultanaat tot een Kalifaat. Het stempelt de opvolgende gebieders van den Sultan tot opvolgers en plaatsvervangers van den Grooten Mohammed, tot de geestelijke en wereldlijke hoofden der Muzelmannen op aarde.

De verovering van dit vaandel dagteekent uit den jare 1517, toen de Turksche Sultan Selim I het buit maakte in Egypte. Sedert vierhonderd jaren wordt het bewaard in de schatkamers van Konstantinopel en is dit het symbool, waaromheen zich de geloovige, weerbare moslims vereenigen tot een heilig verklaarden oorlog. In vreedstijd wordt het zwarte Vaandel van den Profeet

OPN. I. EEN BLOEIENDE BRAAMBES-SENSTRUIK OP EEN OPEN ZONNIG PLEKJE IN HET BOSCH IS EEN VERZAMELPLAATS VAN TALRIJKE MOOIE VLINDERTJES. TWEE ZEER KENMERKEND GETEEKENDE PAARLEMOERVLINDERS (ARGYNNIS SELENE SCHIFF, IN NEDERLAND TAMELIJK ALGEMEEN, VAN MEI TOT HALF JUNI EN VAN HALF JULI TOT AAN SEPTEMBER WAAR TE NEMEN) EN DAARONDER EEN DONKER GEKLEURD KOEVINKJE (APHANTOPUS HYPERANTUS L., IN NEDERLAND ZEER ALGEMEEN, VOORAL OP BOSCHWEIDEN VLIEGEND) SNOEPEN VAN DE WITTE BLOESEM, TERWIJL EEN PRACHTIG SINT JANS-VLINDERTJE (ZYGAENA FILIPENDULAE L., BIJ ONS OP DROGE GRONDEN NOG AL EENS VOORKOMEND) OP DEN ONDERKANT VAN EEN BLOEM IN HET HEERLIJKE MORGENZONNETJE ZIT TE DROOMEN.

slechts eens per jaar, in de Vastenmaand, aan den volke ter vereering getoond.

Generaal-Veldmaarschalk von Haeseler placht steeds bij zijn onderhoorigen groote waardeering te kweken voor slagvaardigheid, aanpassing aan alle omstandigheden, en mocht hen graag op de proef stellen in dat opzicht.

Bij een troepeninspectie te Metz beval hij een dragonder eens naar een verafgelegen hoogte te rijden, om te gaan opnemen welk soort van boom zich daarop eenzaam verhief. Menigeen dacht hier aan een snelheidsproef met een willekeurig gekozen doel. De dragonder kwam na een snel en goed uitgevoerde rit terug.

Wel, wat soort boom is het? vroeg Graaf von Haeseler. — Excellentie, ik weet het niet, ik ken die boomsoort niet! — Dan heb je de gegeven opdracht niet uitgevoerd!

De dragonder haalde echter van onder zijn jas een boomtak te voorschijn. — Excellentie, ik heb een tak van den boom meegebracht.

Bravo, mijn zoon! men moet nooit verlegen staan en zich steeds weten te redden. Ik ben zeer tevreden over je!

Een der groote veranderingen op economisch gebied in Frankrijk, als gevolg van den oorlogstoestand, is het gebruik van bevroren vleesch en margarine; twee artikelen, welke er vroeger weinig algemeen waren en practisch vrijwel als verboden waar beschouwd konden worden. „Gedurende den oorlogstijd” zijn ze er thans toegelaten, doch iedere vergissing, elk bedrog ermede wordt streng gewaard. Iedere bout bevroren vleesch moet gestempeld zijn met het woord „frigo”, terwijl de margarine enkel in kubusvormige blokken mag verkocht worden, met het gedrukte woord „margarine” op de kunstboter zowel als op de verpakking.

Vele vrouwen zijn veranderd in dezen tijd van ijzer, bloed en vuur, de geweldige feiten, de veranderde samenleving, welke allereerst vragen naar handen en daden hebben velen wakker geschud, de handen uit de mouwen leeren steken en haar een levensdoel gegeven, de levens op hooger, altruïstisch plan gebracht en talloze vrouwen kennis doen maken met een werkelijkheid, waarvan ze in haar verwend, ijdel en lui leventje nauwelijks het bestaan vermoeden. Evenzeer zijn er slapende eigenschappen van karakter en geest tot ontwikkeling gekomen, welke waarborgen tegen een terugvallen in de leegte levens van voorheen. De vrouw van een hooggeplaatst Engelschman, die nu eenige

jaren hard met haar zusteren meewerkte voor land en volk, schreef aan een vriendin het volgende:

„Als de nachtmerrie van dezen oorlog eens voorbij zal zijn en ik zou ontwaaken in de vredige, vroolijke omgeving van voorheen, om met mooie kleeuren aan me zooals vroeger te midden van pretjes terug te vinden, — dan zou ik me afvragen of ik dat zelf wel was. Want zooals ik nu ben zou ik het niet kunnen wezen, het oude ik van voor den oorlog lijkt me zoo dood of het in den oorlog gesneuveld is!

Zeker, er zal weer geluk en vreugde zijn, — maar om tot het vlinderleventje van vroeger terug te keeren, lijkt me even onmogelijk als om weer een zorgeloos, klein meisje te kunnen worden. Ben ik dan gestorven of volwassen of opnieuw geboren... ik weet het niet! Ik weet alleen, dat ik er ben en zijn moet en zijn mag, doch geheel anders dan voorheen, terwijl ik daarnaar nimmer terug verlang.”

Een Fransch paardenarts deelt mede aan het front te hebben opgemerkt, dat verschillende paarden in het gebied, dat steeds onder vuur gehouden werd, een poot als lam lieten slapen of den kop tot op den grond slap lieten hangen, waarom die dieren dan als ziek werden beschouwd. Waren zulke paarden echter buiten de vuurlijn achter het front gebracht, dan trad plotselinge beterschap in en ze waren weer levendig en flink als de beste. Het gaat niet aan hier aan simulatie te denken; de dieren zullen zich toch niet als ziek aanstellen om buiten gevaar gebracht te worden. Veel eerder is er aanleiding om van lichamelijke gebreken als begeleidend verschijnsel van een geschokt zenuwgestel te spreken en zulke gevallen bieden o.i. een punt van vergelijking met de verlamingsverschijnselen der vogels, bij heftigen schrik of angst optredend. G.

OPN. II. EEN SPRINKHAANLARVE (LOCUSTA VIRIDISSIMA L., BIJ ONS ZEER ALGEMEEN VOORKOMEND) HEEFT MET EEN ZEKEREN SPRONG HET KOEVINKJE AANGEGREPEN. TERWIJL DE ANDERE VLINDERS OP EEN NA VERSCHRIKT ZIJN WEGGEVLOGEN, IS DE SPRINKHAANLARVE MET HAAR BUIT OP EEN NAASTBIJ-ZIJNDE TAK GESPRONGEN EN VERORBERT DAAR BIJ DEN KOP BEGINNEND EN MET DE VOORPOTEN HAAR PROOI VASTHOUDEND HET GEHEELE LICHAAM VAN DEN VLINDER, ALLEEN DE VLEUGELS OVERLATEND.

Foto's Bartels.

OPN. III. DE ROOVER HEEFT NA HET VERSLINDEN VAN ZIJN EERSTE SLACHTOFFER EEN NIEUWE PROOI ONTDEKT IN DEN PAARLEMOERVLINDER, DIE IS BLIJVEN ZITTEN. MET EEN KRACHTIGEN SPRONG WORDT EEN POGING GEMAAKT OM OOK DEZEN MACHTIG TE WORDEN, MAAR HET VLINDERTJE IS TE WAAKZAAM GEWEEST EN HEEFT TIJDIG DE VLUCHT GENOMEN. ZO DAT DE ROOVER BEDROGEN IS UITGEKOMEN EN BOVEN OP DE BRAAMBESBLOESEM MENSCHELIJKER WIJZE GESPROKEN, „OP ZIJN NEUS” ZIT TE KIJKEN.

Tusschen de opnamen liggen telkens ongeveer 10 minuten.
1/2 van de ware grootte.

EEN SPRINKHAAN-LARVE OP DE JACHT.

Onze zoo onschuldig uitzierende sprinkhanen zijn vooral in hun jeugd sluwe roovers 1). Hunne larven, in gestalte en kleur op de volkomen insecten gelijkend, maar zich daarvan onderscheidend door de geringere grootte en het ontbreken van vleugels, voeren — steeds hongerig en begeerig naar buit — op het onderhout langs boschkanten, op hooge grassen en nederig struikgewas tegen alle insecten, die zij machtig kunnen worden, een waren verdelingsoorlog. Vooral belagen zij ook vlinders en het is verbazingwekkend hoe de plumpe dieren in staat blijken, door een korten, eigenaardigen sprong de vlugge fladderaars te bemachtigen. B.

1) Dit heeft stellig alleen betrekking op de Sabelsprinkhanen (Locustidae) en in 't bijzonder op *Locusta viridissima* L. De Acridiidae (de sprinkhanen zonder legboor) en de Gryllidae (de krekels) leven in hoofdzaak van plantaardig voedsel. (Vert.)

VAN MAERLANTS GRAF TE DAMME

ALS men van Sluis 't Brugsche kanaal volgt, wat nu echter door de Duitschers verboden wordt, bereikt men, na een wandeling van een paar uurtjes, 't oude Vlaamsche Damme, eens een voorname handelsplaats en de voorhaven van Brugge, aan 't Zwyn, thans een gering dorp, maar dat door zijn prachtig raadhuis en zijn monumentale kerk aan den voormaligen bloeitijd herinnert.

Voor 't raadhuis staat het standbeeld van Jacob van Maerlant. Toen we het de laatste maal zagen, reizend van Brugge naar Sluis, was Noord-Vlaanderen reeds door de Duitschers bezet. Na dien tijd zijn we nog wel te Brugge geweest, maar maar niet meer te Damme, waar we toch zoo gaarne vertoefden, koutend met 't gulle volk of mijmerend bij dien ouden grijzen toren over 't verleden, dat tot u in deze streek zoo luide spreekt.

't Is ook 't land van legenden. In 't wapen van Damme staat een hond. Vroeger heette de plaats Hondsdamme. Door de overstromingen van het Zwyn had Noord-Vlaanderen veel te lijden en de graaf ontbood Hollandsche dijkwerkers om de zeegolf te breidelen. Waar nu Damme ligt, moest een zware dijk opgeworpen worden. Maar, zegt de overlevering, men kon er geen grondslag leggen, omdat een bodemlooze put alle stoffen verzwoeg. Een hond sprong elken dag huilend rond die bron. De opzichter werd eindelijk zoo razend op 't dier, dat hij het in den put slingerde en onmiddellijk was de bron gedempt. De dam werd nu gelegd: uit de loodsen der dijkwerkers ontstond een dorp, dat Hondsdamme werd genoemd.

Maar de eigenaardigste legende is wel die, welke Damme tot geboorteplaats van Thijl Uilenspiegel bestempelde en den poetsenmaker met Jacob van Maerlant verwarde.

Jacob van Maerlant stierf omstreeks 1300 te Damme en werd er in de kerk onder den klokkentoren begraven. In de 16e eeuw was zijn graf vergeten geraakt.

In 1514 verscheen — en dit is geschiedenis — Van Belle, griffier van Brugge, te Damme, gelijk hij verhaalt in een Latijnsch handschrift, dat ter plaatse nog in de pastorie bewaard wordt.

„Ik herinner mij”, zoo vertelt hij daarin, „dat een oude marmeren grafzerk in de kerk van Damme de bewondering opwekte van hen, die de kerk bezochten. Te midden van een steen zag men een geleerde voor een lessenaar met een boek, in hetwelk hij met een bril, het hoofd en de kin eenigszins verheven, aandachtig zit te lezen”.

Na de godsdienstberoerten keerde Van Belle, die in Keulen vertoefd had, naar Brugge terug. Toen bezocht hij eens Damme „en”, zoo vervolgt hij in 't handschrift, „vroeg ik aan den pastoor en aan de magistraten, met wie ik bekend was, om naar de kerk geleid te worden. Aldaar toonde ik hun gemelden grafzerk, die met kalk en modder bedekt was, en er uitzag gelijk het overige van den vloer der kerk, die gewoonlijk bij den ingang slijkachtig is. Ik zegde, dat aldaar, onder de vuilnis, welke wij betraden, een oud en merkwaardig gedenkstuk lag. Ik steunde op de herinnering mijner jeugd; de meest bejaarden der magistraten antwoordden, dat het inderdaad zoo was, en dat zij hetzelfde uit den mond hunner ouders hadden gehoord. Zij voegden er bij, dat de oude pastoor-jubilaris, Boudewijn Palinck, dikwijls aan de vreemdelingen verteld had, wiens graf het was, maar voor 't overige, noch zij, noch iemand van de stad wist, wie daar eigenlijk begraven lag. Wij deden de plaats afkuischen en schoon maken en vonden er den zittenden geleerde op. Het was echter zeer moeilijk het omschrift aaneen te brengen doordien de oude en kleine letters, door het heen- en wedergaan in de kerk, gedurende omtrent drie eeuwen, grootendeels uitgesletten waren. Ten langen laatste, door den zin als ook met den versmaat na te gaan, zijn wij er in gelukt, het omschrift te lezen”.

De eerste regel luidde:

„Hic recubat Jacobus — à Mallant”.

Ja, daar onder dien steen rustte Vlaanderens groote leerdichter. Maar Maerlant was vergeten geraakt.

En 't volk, den lessenaar ziende, hield dezen voor een spiegel, bij den lessenaar zat een uil, zinnebeeld der wijsheid.

En nu had men het gevonden: een uil en een spiegel, dus uilenspiegel, de bekende grappenmaker, lag hier begraven. Pastoor van Male schreef in dien tijd: „Deze verkeerde meening werd weldra wijd en zijd uitgebazuind en men onderhield ze zelfs door het uitgeven van schriften en beeldekens. Vandaar een buitengewone toeloop van volk om het graf van dien poetsenmaker te bezoeken, totdat zeker pastoor der kerk van Damme den grafsteen heeft doen omkeeren”.

De zerk werd ten laatste niet meer opgemerkt en in 1529 verkocht de toenmalige pastoor van Damme hem met vijf andere zerken aan een beeldhouwer van Brugge. Maerlants zerk werd gebruikt tot het kappen van kapiteelen voor de kerkhofpoort te Sluis in Zeeuwsch-Vlaanderen.

En Jacob van Maerlant werd opnieuw vergeten ten onzent, tot de voormannen der Vlaamsche Beweging als Jan Frans Willem, Gezelle, e.a., den grooten leerdichter weer 't volk voorstelden.

Op 9 September 1860 werd Maerlants standbeeld te Damme onthuld, in tegenwoordigheid van veel Vlamingen, maar ook Noord-Nederlanders. Toen sprak M. de Vries in zijn rede: „Aan den voet van het standbeeld van Maerlant heeft Vlaanderen aan Holland de hand gereikt; Holland beantwoordt van harte dien handdruk en eenparig verheffen wij den kreet: „Leve de eendracht tusschen België en Nederland”.

In Damme's kerk liet de Belgische regeering toen een gedenkstee voor Maerlant plaatsen, ter vervanging van de verdwenen grafzerk.

Ook in 't raadhuis zien we nog een herinnering aan Van Maerlant; op een balksleutel is zijn figuur uitgesneden. Maar eveneens hier hoorden we weer een staaltje van de verwarring Van Maerlant-Uilenspiegel. Zonder blikken of blozen vertelde de portiersdochter, die me 't gebouw toonde: „Dat is Van Maerlant, die den boek van Uilenspiegel gemaakt heeft”.

Uilenspiegel is te Damme geboren, heeft daar, te Brugge en in Vlaanderen zijn poetsen uitgehaald dat praten allerlei geleerde verhandelingen en biographiën 't volk niet uit 't hoofd. A. HANS.

DE GEOTRUPEN (MESTKEVERS).

DEN jaarkring op volwassen leeftijd te besluiten, het lentefeest te vieren omringd door zijn naaste familieleden, zijn geslacht te zien verdubbelen, ja te verdrievoudigen, is zeker in de insectenwereld een zeldzaam voorrecht. Zelden immers ziet het insect zijn kroost. De sociale insecten, waarbij het wijfje behouden blijft, of alleen, of vergezeld van haar dienaressen, maken op dezen algemeenen regel een uitzondering. Gewoonlijk is het insect reeds bij zijn geboorte een wees. De nederige mestruimer nochtans ontsnapt aan den vroegtijdigen dood, die zijn voornameer soortgenooten onverbiddelijk wegmaait. De mestkever, der dagen zat, wordt patriarch, en hij verdient zulks inderdaad als belooning voor zijn vele en gewichtige diensten, den lande bewezen. De hygiëne eischt, dat ieder rottend voorwerp zoo spoedig mogelijk verdwijne, en over de kwestie hoe in de groote steden dit het best kan geschieden, is het laatste woord vooreerst nog niet gesproken. Men vraagt zich niet zonder ontzetting af, of die licht-centra niet voorbestemd zijn, om eens uit te dooven in de miasmen van een met rottende stoffen verzadigden bodem. Hetgeen men te midden eener bevolking van vele miljoenen menschen met al hun goud en hun vernuft te vergeefs zoekt, bezit het minste gehucht, zonder dat het een cent kost, of dat men er bijzondere moeite voor behoef te doen.

De natuur, die al haar zorgen schijnt besteed te hebben aan den landelijken gezondheidstoestand, blijft ongevoelig voor de eischen, die de steden op dit punt stellen, ja schijnt ze zelfs vijandig gezind te wezen. Zij heeft de velden bedeed met twee categorieën van reinigers, die onverpoosd 't meest walgelijke werk verrichten. Aan de eerste, n.l. de vliegen, aaskevers, spektorren, doodgravers is de verwijdering der krengen opgedragen. Ze hakken en snijden en verwerken in hun maag den afval van den dood om hem eenmaal aan het leven terug te geven.

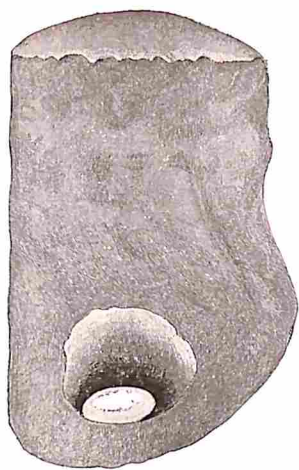
Een mol, door de landbouwwerktuigen gedood, bezoedelt het pad met zijn reeds violetkleurige ingewanden; een adder ligt in 't gras, vertrappt onder den voet van een wandelaar, die, in zijn waan, meende daar een goed werk mee te verrichten; een vederloos vogeltje, uit 't nest gevallen, ligt in deerniswaardigen staat aan den voet van den boom, die hem eenmaal schuilplaats verleende, duizend en nog eens duizend andere dergelijke overblijfselen liggen hier en daar verspreid en verspreiden allerwege dood en verderf, als ze niet aanstonds verwijderd worden. Geen nood! niet zoodra is er hier of daar een kring te vinden, of de kleine doodgravers snellen toe. Ze bewerken het, ze ledigen het, ze verteren het tot op het been, of op zijn allerminst maken ze er een mummie van. Binnen de vier-en-twintig uren zijn mol, adder en vogel verdwenen en aan de hygiëne is voldaan.

De tweede soort der veldreinigers legt niet minder ijver aan den dag. In de dorpen kent men die huisjes niet, waar een atmosfeer van ammoniak heerscht en waar de stedeling in oogenblikken van benauwdheid zijn toevlucht zoekt. Een laag muurtje, een heg, 't struikgewas is alles, wat de landman noodig heeft, als hij een oogenblik alleen wil zijn. Onnoodig te zeggen welke ontmoetingen het gevolg kunnen zijn van zooveel onverschilligheid. Aangetrokken door de rozetten der korstmossen, de kussentjes van mos, de huislook en andere bezienswaardige dingen, waarmee oude steenen gewoonlijk getooid zijn, gaat ge zulk een stuk muur eens wat van naderbij beschouwen. Foei! aan den voet van 't zoo keurig behangen muurtje bespeurt ge iets vreeselijks. IJlings

VAN MAERLANTS GRAF
TE DAMME.

GESNEDEN BEELD VAN
V. MAERLANT IN EEN BALK
VAN 'T STADHUIS TE DAMME

DE GEOTRUPEN.
DOORSNEDE VAN HET ON-
DERSTE EINDE VAN DEN
BEULING, WAAR HET EI
IN DE ONTLUIKINGSKA-
MER IS GEDEPONEERD.

ontvlucht ge de plek, waar korstmossen, mos en huislook u aantrekken. Maar kom den volgenden dag eens terug. Ge zult de ergernis verdwenen vinden, de plek is zuiver: de mestkevers zijn aan 't werk geweest.

Den mensch dergelijke onaangename ontmoetingen te besparen is voor deze stoere werkers niet de voornaamste taak, zij hebben een verhevener plicht te vervullen. Een ieder weet, dat de meest geduchte geesels van 't menschedom hun oorzaak vinden in nietige organismen, de microben, na verwant aan de schimmels, te vinden aan de uiterste grenzen van het plantenrijk. In tijden van besmettelijke ziekte planten die vreeselijke kiemen zich bij myriaden in uitwerpselen en andere rottende stoffen voort. Ze verpestten lucht en water, die allereerste levensbehoeften, ze verspreiden zich in ons

levensmiddelen en brengen aldus de besmetting over. Alles wat er mee bezoedeld is, moet of door 't vuur verteerd, langs chemischen weg gedesinfecteerd of diep in den grond begraven worden.

De voorzichtigheid eischt, zelfs het vuil nimmer aan de lucht blootgesteld te laten liggen. Is het onschadelijk? Is het gevaarlijk? In geval van twijfel zal 't aanbeveling verdienen, het te doen verdwijnen. Van het nuttige van dezen maatregel scheen men reeds in de oudheid doordrongen te wezen. De Oostersche volkeren althans, die meer dan wij aan epidemieën blootgesteld waren, zijn op dit punt aan formeele wetten onderworpen geweest. Mozes, die in dit opzicht blijkbaar de echo van de Egyptische wijsheid is geweest, heeft zijn volk, toen het in de Arabische woestijn rondzwierf, duidelijk voorgeschreven, hoe zich in deze te gedragen. „Wilt ge aan uw natuurlijke behoeften voldoen”, zeide hij, „zoo verwijder u uit het kamp, neemt een puntigen stok, maak er een gat mee in den grond en bedek het vuil weer met de uitgegraven aarde”. In al zijn eenvoud een hoogst belangrijk voorschrift. Het is gerust aan te nemen, dat, als de Islam ten tijde der groote bedevaarten naar den Kaäba een dergelijken voorzorgsmaatregel nam, en nog enkele andere daarbij, Mekka niet meer die gevreesde cholera-haard zou wezen; hetgeen alweer ten gevolge zou hebben, dat Europa niet langer de oevers der Roode Zee had te bewaken om zich den geesels van 't lijf te houden.

De Provençaalsche boer, die op 't punt van hygiëne al even onverschillig is als zijn voorzaat, de Arabier, is zich van geen gevaar bewust. Gelukkig dat de mestkever 't mozaïsche voorschrift getrouw nakomt. Op hem rust de verplichting de infecteerende materie te doen verdwijnen. Voorzien van graafwerktuigen, die vrij wat beter zijn dan de gepunte stok, dien de Israëliet aan zijn gordel diende te dragen, als dringende redenen hem buiten het kamp riepen, snelt hij toe; nauwelijks is de man verdwenen, of hij graaft een put, waarin al dat vuil onmiddellijk verdwijnt en dan geen kwaad meer stichten kan.

De diensten, die door deze gravers bewezen worden, zijn voor de gezondheid ten platte lande van 't meeste gewicht; en wij, die van dat aanhoudende reinigingswerk de directe voordeelen trekken, wij werpen die onvermoeide werklui nauwelijks een verachtelijken blik toe, en de volksmond overstelpt ze met tal van onheusche benamingen. Maar gaat het niet altijd zoo? Verricht iets goeds, en ge wordt miskend, ge komt in een kwaden reuk, ge wordt gesteenigd, onder den hiel vertrapt, evenals de pad, de vleermuis, de egel, de nachtuil en andere helpers, die als eenige belooning voor bewezen diensten niets dan een weinig toegevendheid vragen.

Van al degenen, die tegen de gevaren van 't vuil, dat men schaamteloos aan de zonnestralen blootgesteld heeft, 't hevigst te velde trekken, zijn in deze streken de Geotrupen 't merkwaardigst; niet dat ze ijveriger zijn dan de andere, maar hun lichaamsbouw stelt hen tot grooter krachtsinspanning in staat en bovendien, als 't hun eigen voeding betreft, tasten ze bij voorkeur die stoffen aan, welke voor ons 't meest te duchten zijn.

Vier Geotrupen komen in mijn omgeving voor. Twee (*Geotrupes mutator* Marsh, en *Geotrupes sylvaticus*, Panz) zijn zeldzaamheden, waarop voor een geregeld studie niet te rekenen valt; de beide andere daarentegen (*Geotrupes stercorarius* Lin. en *Geotrupes hypocrita* Schneid. komen veelvuldig voor 1). Aan de rugzijde diepzwart gekleurd, zijn beide aan de onderzijde van 't lichaam fraai getint. De „stercorarius” is aan de ondervlakte amethyst-violet, de „hypocrita” prijkt met den gloed van koper-pyriet. Van deze beide soorten heb ik te zamen een twaalftal exemplaren in mijn „volières” opgesloten.

Ik wil allereerst onderzoeken waartoe ze als gravers toch wel in staat zijn. Van te voren heb ik de kooi doen zuiveren van over-

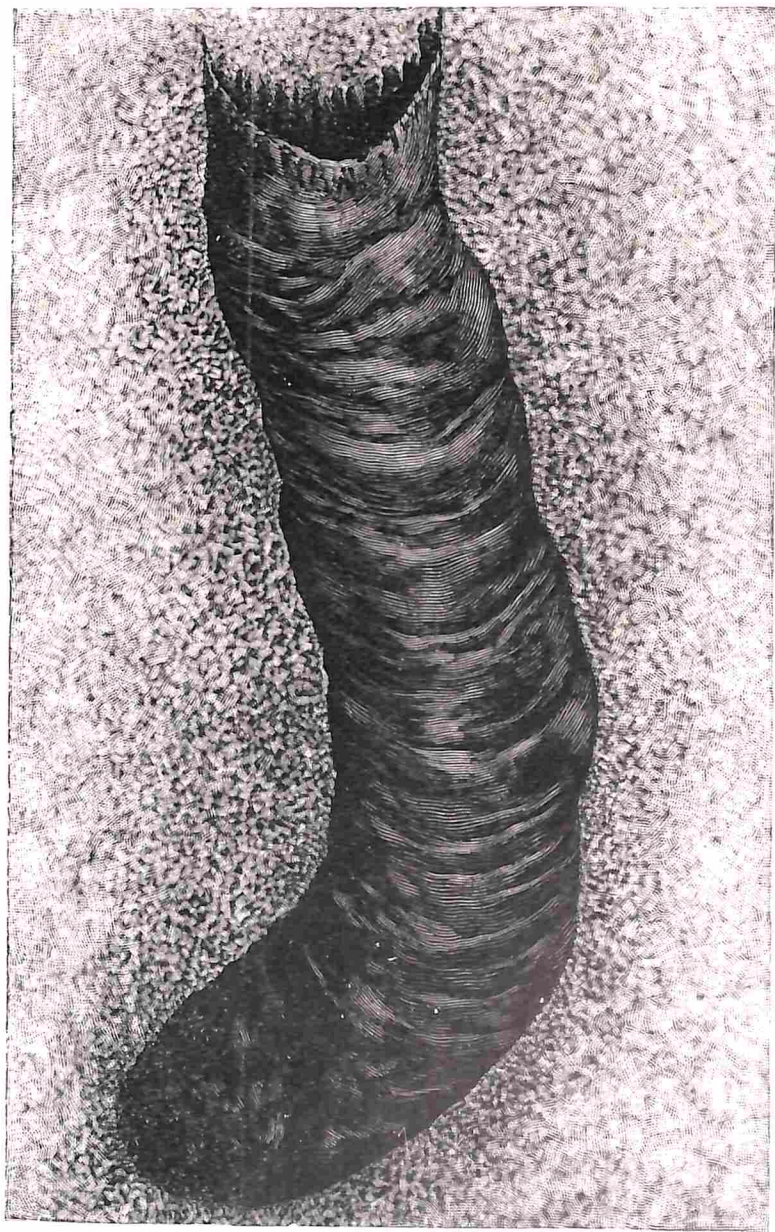
gebleven voedsel, dat ik hun tot heden in niet afgepaste porties heb voorgezet. Thans stel ik me voor te berekenen, wat een Geotruup in een bepaalden tijd kan begraven. Tegen het vallen van den avond tracteer ik mijn twaalf gevangenen op 't gansche quantum, dat een muilezel zoo even voor mijn deur heeft gedeponeerd. 't Is een flinke hoeveelheid, wel een mandje vol.

Den volgenden morgen is nagenoeg alles verdwenen. Een vrij nauwkeurige berekening leert me, dat ieder mijner Geotrupen, altijd in de veronderstelling, dat ieder evenveel verricht, niet veel minder dan een kub. d.M. stof heeft opgeschuurd, een reuzenwerk, als men daarbij de middelmatige gestalte van 't dier in aanmerking neemt, dat bovendien nog verplicht is, het magazijn te graven, waarin de buit moet opgeborgen worden. En dat alles is geschied in de tijdruimte van één nacht.

Zullen ze zich thans, zoo rijk geproviandeerd, welbehaglijk onder den grond met hun schat opsluiten? O, wel neen! Het weder is prachtig, kalm en zacht valt de schemering in. Dit is het uur der verre wandelingen, van 't vroolijke gegons, van de onderzoekstochten op de wegen, waar de kudden zoo even langs zijn gekomen. Mijn kostgangers verlaten hun onderaardsch verblijf en komen boven. Ik hoor ze gonzen, tegen 't ijzergaas opklimmen, zich stooten tegen de omwanding. Op deze avondvreugde was gerekend. Ik zet hun een even copieus maal voor als den vorigen avond en wederom vind ik den volgenden morgen alles verdwenen. En dit zou bij gunstig weder maar altijd kunnen duren, als ik maar steeds 't noodige te mijner beschikking had, om die onverzadelijke schatgravers tevreden te stellen.

Hoe rijk de buit ook wezen moge, steeds trekt de Geotruup er tegen zonsondergang op uit om zich in de avondschemering te vermcien en een nieuw arbeidsveld op te zoeken. Men zou zeggen dat voor hem 't verkregene niet telt en slechts datgene waarde heeft, wat eerst nog verkregen moet worden. Waartoe mogen dan die diverse spijs-stations toch wel dienen? Het is zeer natuurlijk, dat de kever niet in staat is, een zoo kolossale hoeveelheid in één nacht op te eten. Er heerscht bij hem zulk een overvloed van levensmiddelen, dat hij er geen raad mee weet; hij is overstelpt met voorraden, waarvan hij geen profijt trekt, en nog niet tevreden, dat zijn magazijn propvol is, maakt hij het zich elken avond tot een plicht nog meer op te stapelen.

Uit de hier en daar gevestigde entrepôts neemt hij af en toe een hap, en bekommert zich niet om de rest. Mijn volières bewijzen duidelijk dat 't den kever veeleer te doen is zijn graaflust bot te

DE GEOTRUPEN.
DE BEULING VAN DE MEST-GEOTRUUP.

1) Deze 4 soorten komen ook bij ons voor. De *stercorarius* vond ik veel in 't lage land, *hypocrita* en *mutator* op de heide en in 't duin, en *sylvatica* in 't bosch op hoogen grond. S. L.

vieren dan zijn honger te stillen; en daar die arbeid door legioenen medewerkers, zoo groot als klein, wordt verricht, is het duidelijk, dat dit de reinheid van den grond ten goede komt en dat de hygiëne zich geluk mag wenschen, dat ze zulk een leger van dienstknechten te harer beschikking heeft.

Maar ook de plant en dientengevolge ook tal van levende wezens zijn met dit graafwerk gebaat. Hetgeen de Geotruup in den grond werkt en den anderen dag prijs geeft is geenszins als verloren te beschouwen. Niets raakt er op de levensbalans zoek, het totaal van den inventaris is constant. Het kleine kluitje mest, door 't insect begraven, zal de naburige grassprietjes ten goede komen; een schaap komt er langs en eet dat gras op, dat op zijn beurt de lamsbout levert, waar de mensch op wacht. Aan den arbeid van den mestkever danken we een smakelijk hapje.

In September en October, als de eerste herfstregens den bodem drenken en den pillenkever in staat stellen zijn geboortekamertje te verlaten, richten beide Geotruup-soorten een woning voor hun familie in, veel eenvoudiger, dan men van deze mijnwerkers, die niet ten onrechte „grondboorders” genoemd worden, verwachten zou. Komt het er alleen op aan een verblijf te graven, dat het dier beschermt tegen de ruwheden van den winter, dan verdient de Geotruup zijn naam ten volle: niemand, die zoo diep voort als hij en daarbij zoo vlug te werk gaat. In een zandig en gemakkelijk te bewerken terrein heb ik er wel uitgegraven, die een diepte van een meter bereikt hadden. Anderen zetten hun werk zoo diep voort, dat ik er mijn geduld bij verloor en mijn instrumenten niet voldoende bleken te wezen. Dat noem ik nog eens een put-graver! Hij zal als de koude te fel nijpt, wel zoo diep in den grond kruipen, dat de vorst geen vat op hem kan krijgen.

Maar dient er voor huisvesting van 't gezin gezorgd te worden, dan wordt het een geheel ander geval. Het gunstig seizoen is spoedig ten einde; en hij zou tijd te kort komen, als hij iedere larve in 't genot wilde stellen van zulk een diep gelegen schuilplaats. Dat het insect zijn vrijen tijd, waarover het bij de nadering van den winter beschikt, besteedt aan 't graven van een gat van onbegrensde diepte, is zeer verstandig: het hol wordt erslechts veiliger door en hij heeft voor 't oogenblik toch niets anders te doen. Maar breekt de tijd van 't eitjes-leggen aan, dan zijn deze bewerkelijke ondernemingen onmogelijk. De tijd is kort: in vier à vijf weken moet een tamelijk talrijke familie gehuisvest en gespijzigd worden en dan kan er voor 't graven van diepe putten moeilijk tijd gevonden worden.

Het voor zijn larve gegraven hol is weinig dieper dan dat van den hoornmestkever en van den pillendraaier. In 't vrije veld, waar 't dier naar hartelust boren kan, was de diepte nooit meer dan ongeveer 3 d.M.

De inhoud van de landelijke woning is een soort van worst of beuling, die het onderste deel van den koker geheel vult en een lengte heeft van een paar decimeters. Deze worst is bijna altijd onregelmatig van vorm, nu eens krom, dan min of meer van bulten voorzien. Deze oneffenheden moeten toegeschreven worden aan het steenachtige terrein, dat het insect niet steeds uitgraaft naar de regelen zijner kunst, dus in een verticale lijn. In het onderste eind, dat evenals de bodem van 't hol afgerond is, bevindt zich de broedkamer, een gewelfd keldertje, waarin men een hazelnoot zou kunnen bergen. Ten behoeve eener behoorlijke ventilatie, noodig voor de ademhaling van de larve, zijn de wanden tamelijk dun.

Van binnen zie ik een groenachtige, half vloeibare specie glinsteren, een lekkernij, die het wijfje heeft uitgebraakt, als eerste tractatie voor de toekomstige larve.

In dit ronde kamertje rust het eitje, zonder eenige aanraking met de omwanding. Het is wit van kleur, gerekt ellipsvormig van gedaante en in vergelijking van 't insect opmerkelijk volumineus. Dat van den „Stercorarius” meet 7 à 8 m.M. lengte bij 4 over de grootste breedte. Dat van de hypocrita heeft een weinig bescheidener afmetingen.

J. H. FABRE,

(vert. door P. G.).

Het Kerkschip van Wijk aan Zee.

IN verband met het opstel over Wijk aan Zee in Buiten van 24 Juni l.l. en speciaal over de bezienswaardigheden der

Hervormde Kerk aldaar, is het mij een genoegen hierbij een afbeelding van het bewuste kerkschip te geven.

Zij stelt het scheepsmodel voor, hetwelk aldaar tot op 1911 in de kerk hing.

Ik heb hiertoe nog eene bijzondere aanleiding, daar mij uit het genoemde opstel blijkt dat men in de veronderstelling verkeert als zoude dit model niet origineel 17e eeuwsch zijn, maar door een zekeren Bol te Wijk aan Zee in 1840 zijn vervaardigd naar een oud model. Moge deze Bol ook in eenige betrekking tot het schip staan, dan is hij waarschijnlijk degene die het heeft opgeknaapt en veranderd, zooals hij meende dat het moest zijn volgens de toepassingen van zijnen tijd. Zooals het schip in de kerk hing, geheel oververfd en van een 19e eeuwsch tuig voorzien, droeg het alle kenmerken van deze onkundige restauratie. Niet onmogelijk dus, dat deze Bol bij overlevering tevens als maker van het geheel wordt beschouwd.

In werkelijkheid is het scheepje echter authentiek 17e eeuwsch en stelt het Nederlandsche scheepstype voor van omstreeks 1645, een z.g. Pinas. Deze scheepsvorm was door de Hollanders — toen de scheepsbouwmeesters van Europa — geschapen uit de oude vormen van voorgaande eeuwen en werd tevens de basis voor den lateren bouw der groote zeeschepen. Kenmerkend zijn het lange galjoen (de uitbouw aan den voorsteven), het hoog oplopende, fraai versierde achterschip en het kleine mastje — de z.g. blinde steng — op den loegspriet.

Wegens het dreigende gevaar, dat vreemdelingen steeds dergelijke oudheden trachten te koopen voor hunne musea en verzamelingen, en daar het hier juist een scheepsbouwkundig historiestuk van onberispelijken vorm gold, poogde ik het model in mijn bezit te krijgen, hetgeen mij door bijzondere toestemming der autoriteiten mocht gelukken.

Het zeer verwaarloosde scheepje is toen zorgvuldig gerepareerd met behoud van alle origineele deelen. Na verwijdering der onooglijke later aangebrachte verflaag kwam het oude beeldhouwwerk en de oorspronkelijke beschildering te voorschijn. Tuigage en zeilen zijn vernieuwd. Dit alleszins belangrijke en zeldzame model is sedert twee jaren door mij aan het Rijks-Museum in bruikleen gegeven, alwaar in de Marine-afdeeling in eene afzonderlijke vitrine door welwillende beschikking van den Directeur aan hetzelfde de plaats is toegekend waarop het recht heeft wegens zijne beteekenis voor de geschiedenis van den Nederlandschen scheepsbouw.

G. C. E. CRONE.

De voorlooper van het strijkijzer.

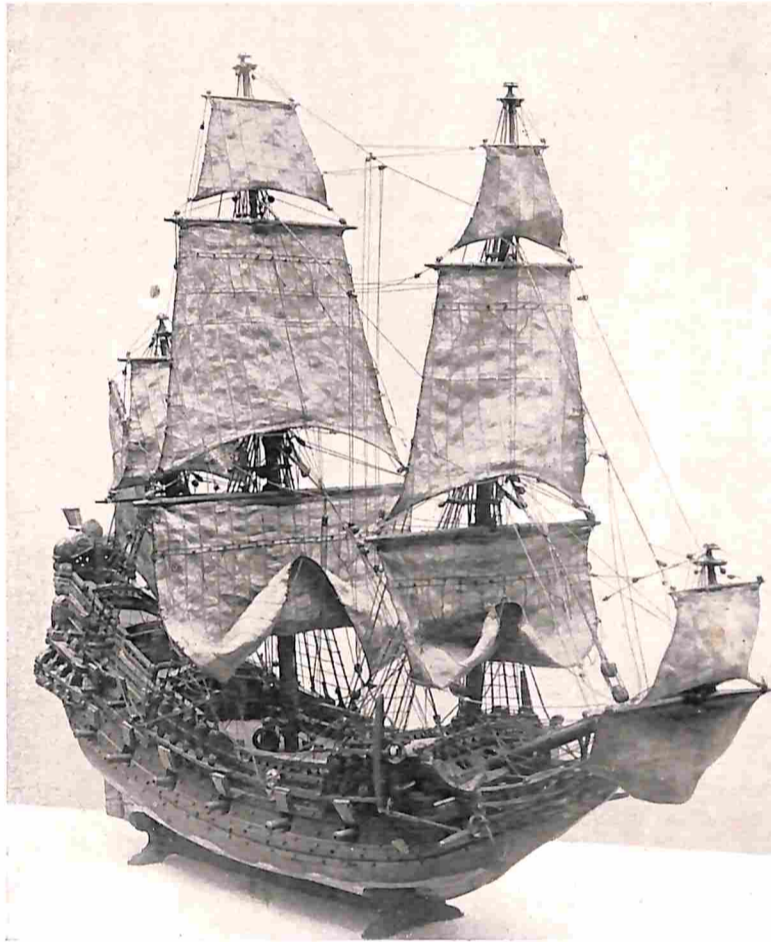
Op een oude, van kunstig houtsnijwerk voorziene mangelplank las ik eens de woorden: „Wit wasse en wel vouwe dat is de fleur van schone vrouwe”. Intusschen, met dit wasschen en vouwen stelden zich onze Hollandsche huismoeders niet tevreden. Het linnengoed moest ook glad zijn en glanzen. Thans dienen daartoe de mangel en het strijkijzer. Vroeger behielp men zich met een mangelplank, die men over een ronden stok liet loopen, waar om heen het linnen gewikkeld was, en voor het glanzen maakte men, toen het strijkijzer nog uitgedacht moest worden, gebruik van den *liksteen*, dien men, nadat hij verwarmd was, over het linnen streek, alvorens het in de linnenkast op te bergen.

De beteekenis van het woord „lik”, in deze samenstelling, laat zich verklaren uit het oud-hoogduitsch, waar „licken” glad maken, glanzen beduidt. Kiliaen verklaart, in zijn woordenboek, „lick” door *aequus, planus*, en vertaalt „licken” door het latijnsche *nitere*, d. i. glanzen. Het woord komt o. a. nog voor bij Vondel in deze versregels, die de beteekenis er van voldoende verklaren:

Verlichte straet en wal door 't schitteren der steenen
En 't kroonengoudt *gelicht* en goddelijk beschenen.

De liksteen was meestal een glazen voorwerp, dat den vorm had van — ik kan 't niet duidelijker zeggen — een op elkaar gelegde platte en ronde beschuit. De bolle zijde diende voor 't strijken, de platte kant vertoonde, door 't afbreken van 't glas, dikwijls een grillige teekening.

F. W. DRIJVER.

HET KERKSCHIP VAN WIJK AAN ZEE
UIT DE VERZAMELING VAN DEN HEER G. C. E. CRONE. AAN
HET RIJKSMUSEUM IN BRUIKLEEN GEGEVEN.